

YOKSULLUĞA, ŞİDDETE, GÜVENCESİZLİĞE KARŞI;

BARIŞ, LAİKLİK VE ÖZGÜRLÜK

**MÜCADELESİNİ
BÜYÜTÜYÖRÜZ!**

BU SAYIDA

01

MERHABA
Döne Gevher

31

**İTAAT DEĞİL EŞİTLİK,
ŞERİAT DEĞİL LAİKLİK**
Özlem YAVUZ

07

**NEDEN BİRLEŞİK BİR KADIN
MÜCADELESİ?**
Dilek BULUT

35

ÊRÎŞA HEVPAR A NÎZAMA BAVİKSALARÎ
Müzeyyen YILMAZ

16

**ANGARYA: TÜKENMİŞLİK VE
ŞİDDET DÖNGÜSÜNDE SAĞLIK
VE SOSYAL HİZMETLERDE
KADIN EMEĞİ**
Nursel YÜCESOY

39

الوجه النسائي للهجرة: واقع عمل و حياة النساء المهاجرات في تركيا

23

**YIKIMIN ÜÇÜNCÜ YILINDA
KADINLAR: BARIŞ VE DEMOKRATİK
TOPLUMU ENKAZIN İÇİNDEN ÖRMEK**
Cansu KAPLAN

44

DOKUNMAYIN MENOPOZLUYUM!
Nuray KARADAĞ

29

**KUŞATILAN LGBTİ+'LAR
8 MART'IN MÜCADELE İMKANI**
Seçin TUNCEL

49

**LEYLA'NIN KARDEŞLERİ ÜZERİNE
BİR OKUMA**
Damla TANAL TATAR

**ÇOKLU KRİZLER BAĞLAMINDA
KADIN MÜCADELESİ**
Deniz ÖZTEKİN

05

**ORTADOĞU'DA KADIN OLMAK:
BASKI, DİRENİŞ VE UMUT ARASINDA**
Ayşe TUTŞI

33

**ELİF GÜL HAKKINDA, O'NUN
BIRAKTIĞI YERDEN...**
Nazlı Hivran GÜL

14

**ÖZEL SAVAŞ POLİTİKALARINA
KARŞI KADINLARIN MÜCADELESİ**
Sultan AYYILDIZ

36

**8 MART: BİRLİK AMA NASIL?EŞİTLİK,
YALNIZCA TALEP DEĞİL, İLİŞKİ BİÇİMİ**
Sultan Özge KAHRAMAN

41

CADILAR, EBELER VE HEMŞİRELER
Derya DAŞDEMİR

47

YARIM ZAMANLI
ÇALIŞMA DEĞİL,
ÇOCUK BAKIMINA
KAMUNUN
KATILMASINI
İSTİYORUZ!

Candan DUMRUL

10

ÜCRETLENDİRİLMİYEN BAKIM EMEĞİ

FEMİNİST İKTİSATÇILAR ONU
UNUTMAYACAK, DEĞERLİ
ARKADAŞIM ŞEMSA
ÖZAR'IN ARDINDAN...

Gülay TOKSÖZ

12

SOĞUK
DEPOLARDAN
YÜKSELEN
ATEŞ

Sibel Gökçe EVCİ

19

TOPLUMSAL
CİNSİYETİN
ENKAZINI
KALDIRMAK

Arzu TOPRAK

23

KESK KADIN DERGİSİ

Sayı: 2026/1

KESK Adına Sahibi

Ayfer KOÇAK

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Döne GEVHER

Yönetim Yeri:

Selânik 2 Caddesi No:44/1

Kızılay / Ankara / Türkiye

Tel: (0312) 436 71 11

Faks: (0312) 436 74 70

Web: www.kesk.org.tr

E-mail: kesk@kesk.org.tr

Grafik Tasarım ve Uygulaması

Semahi Aydın

Basım Yeri: Hermes Ofset

Büyük Sanayi 1. Cad. No:105

İskitler / Altındağ / Ankara

Tel: 0312384 34 32

Basım Adedi

3.000

Basım Tarihi

25.02.2026

MERHABA

KESK’li kadınlar olarak bu 8 Mart’ta da yaşamımızı kuşatan yoksulluğa, yoksunluğa, güvencesizliğe, şiddete ve savaşa karşı eşitlik ve özgürlük talebimizle alanlarda olacağız. Aradan 169 yıl geçse de New Yorklu dokuma işçisi kadınları tutuşturan ateşe öfkemizi en az o günlerdeki kadar canlı tutan gelişmeler yaşıyoruz. Dünyanın her yerinde kadın düşmanlığı artıyor.

Kapitalist modernite; neoliberal politikalar, kemer sıkma programları ve varlığını savaşlarla sürdürme politikalarının kadınlar açısından daha fazla şiddet, güvencesiz istihdam ve yoksulluk ürettiği açık. Kamusal bakım hizmetlerinin tasfiyesi, sosyal devletin zayıflatılması ve esnek çalışma modellerinin yaygınlaşması tek ebeveynli hanelerin ve güvencesiz çalışan kadınların yoksulluğunu gün be gün daha da derinleştiriyor.

Ülkemizde de AKP iktidarı kapitalist tekel-lerle tam bir işbirliği içinde neoliberal, muhafazakar, tekçi/otoriter ve erkek egemen po-

litikalarını tam hız kurumsallaştırıyor. Daha önce zaman zaman yüzeye çıksa da 2025’ten itibaren emeğimiz, bedenimiz ve kimliğimiz üzerinden kurduğu denetimi “Aile on yılı” adı altında “ucuz/esnek/güvencesiz emek, fedakâr anne, iffetli eş” sınırlarına hapsetme arayışına hız verdi. Yıl boyunca on dokuz binden fazla etkinlikle, ailenin değerini anlattıklarını söyleyen Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Mahinur Göktaş, “Türkiye’de doğurganlık hızının 2024’te 1,48’e düşmesinin, nüfusun kendini yenileme eşiğinin altına inmesinin, yapısal bir mesele olduğunu” ve bu “sorunun” “aileyi güçlendiren önleyici ve destekleyici politikaları daha da kritik hale” getirdiğini söylerken asıl sorunu tartışmaya dahi açmadı: Ne artan kadına yönelik şiddetten ne artan yoksulluktan ne de geleceğe dair umudunu kaybetmiş olan gençlerden bahsetti.

Kadınları değil aileyi koruma altına alan politikalar, faillere kadınları öldürme, kadın bedenini ve hayatını kontrol altında tutma cesareti veriyor.

Dergiyi hazırladığımız günlerde yalnızca 24 saat içinde 3'ü haklarında uzaklaştırma kararları verilen erkekler tarafından olmak üzere 6 kadının öldürüldüğünü öğrendik. Hal böyleyken, kadına yönelik şiddetin, kadın katliamlarının, şüpheli kadın ölümlerinin arttığı koşullarda aileyi güçlendiren önleyici ve destekleyici politikalar mı yoksa toplumsal cinsiyet eşitliğini esas alan kadına yönelik şiddeti önleyici çalışmalar mı öncelenmeli diye sormak gerekiyor Bakan'a.

Bir diğer Bakan, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Vedat Işıkhan da 'İş Pozitif' gibi programlar sayesinde artık kadınlarda işsizlik oranının son on üç yılın en düşük seviyesinde, yüzde 11.1 olduğu yönünde açıklamalarda bulunuyor. Bakan'ın bu açıklamaları, DİSK-AR'ın geniş tanımlı kadın işsizliğinin yüzde 37.2'lerde seyrettiğini söyleyen raporlarıyla çelişiyor. Yani resmi istihdam oranlarının gerçek durumu yansıtmadığı aşikâr. Kadın istihdamı daha çok yarı zamanlı, geçici ve düşük ücretli işlerde yoğunlaşmakta. Kamu hizmetlerinin piyasalaştırılması, kreş, bakım hizmetleri ve sosyal destek mekanizmalarına ayrılan kaynakların yetersizliği kadınların istihdama eşit katılımının önünde bir engel olarak durmaya devam ediyor. Bakım emeği toplumsallaştırılmadığı sürece kadınların güvenceli istihdama erişiminin gerilemeyeceği bakan tarafından bilinmiyor mudur sizce?

Bunun bir de istihdamdaki kadınları etkileyen, çalışan kadın yoksulluğunu derinleştiren, iş yerinde mobbingin, ayrımcılığın, şiddetin artmasına yol açan boyutu var. Kamu emekçisi kadınlar açısından, artan iş yükü, performans baskısı ve esnek çalışma modellerinin temel istihdam modeli halini almaya başlaması iş yerinde angarya çalışma ile birlikte mobbing ve şiddeti de arttırıyor.

Sevgili Kadınlar,

Artık yeni bir dünyadayız. Eskiye ait denge-lerin, hukuk normlarının, evrensel değerlerin hızla tasfiye edildiği; gücün, çıplak zorun ve açık hegemonya arayışlarının belirleyici olduğu bir dönemden geçiyoruz. Venezuela'ya yönelik ABD müdahalesi, Küba'ya ambargo, Grönland üzerinden yürütülen işgal politikaları ve uluslararası adalet divanı, BM kararlarına rağmen Filistin'de soykırımın sürmesi bunun en güncel ve çarpıcı örnekleri. Venezuela açısından meselenin Maduro'nun otoriterliği ya da demokrasi sorunu olmadığını; Trump'ın hamlesinin petrol, enerji kaynakları ve bu kaynakların küresel sermaye adına denetim altına alınmasını sağlamaya yönelik olduğunu çok iyi biliyoruz. Aynı senaryo bugün İran üzerinden yeniden sahneleniyor. İran'da kadınların, emekçilerin, halkların yürüttüğü özgürlük mücadelesinin ABD'nin olası müdahalesinin gerekçesi olmadığı, asıl meselenin enerji ve petrol kaynaklarını yağmalamak ve başta Ortadoğu'yu denetimde tutmak yoluyla küresel düzeni yeniden dizayn etmek olduğu ortada.

Bu durumun örneklerini Afganistan'da Suriye de Irak'ta gördük. "Demokrasi" ve "özgürlük" söylemleriyle işgal edilen Afganistan, sonunda Taliban'a teslim edildi. Afganistan'da Taliban rejiminin kadınların eğitim ve kamusal istihdama erişiminin fiilen engellenmesinin ardından şimdi de çıkarılan kölelik yasaları ile toplum bir bütün kastlara bölünüyor, elbette kadınlar da toplu olarak en alt sınıfa hapsediliyor. Suriye de HTŞ üzerinden inşa edilmeye çalışılan rejimin Alevilere, Dürzilere yönelik saldırılarının ardından Kuzey ve Doğu Suriye'deki demokratik yaşamı nasıl hedef aldığına tanık oluyoruz. HTŞ çetelerinin Halep'te işgal sırasında Maksudiye ve Eşrefiye mahallelerinde kadın bedenini hedef aldığını;

bir kadın savaşçıyı binadan attığını ve bir çetenin öldürdüğü kadının saç örgüsünü ganimet olarak sunduğunu gördük. HTŞ'nin resmi hükümet olarak kabul edilmesi, uluslararası emperyalist güçlerin işlediği savaş suçlarını da örtbas ediyor. Yine, Gazze'de oluşturulan sözde Barış Kurulu, "istikrarı teşvik etmek, güvenilir ve yasal yönetimi yeniden tesis etmek ve çatışmalardan etkilenen veya tehdit altındaki bölgelerde kalıcı barışı sağlamak" esasında bir yeniden inşanın gerektiğini deklare etse de yapılan açıklamalar bunun bir yatırım projesi olarak kurgulandığını gösteriyor. Bu sürecin yürütülmesinde de kadınların ve Filistin halkının iradesi yok sayılıyor. Bu örnekler, emperyalist sistemin kadın haklarıyla, halkların özgürlüğüyle ya da demokrasiyle hiçbir derdi olmadığını; tek derdinin çıkar, rant ve hegemonya olduğunu açık biçimde ortaya koyuyor.

Tüm bunlar madalyonun bir yüzü diğer tarafta ise her türden saldırıya rağmen geri adım atmamakta kararlı, sınırları aşan kadın mücadelesi var. Temel talepleri, yerel siyasi ve ekonomik koşullara göre farklılık gösterse de dünya genelinde kadınlar, kadın bedenine karşı saldırılara, kadın düşmanı politikalara isyan ediyor, ekonomik adalet ve şiddete karşı koruma talep ediyor. 2025'te Uruguay'dan Filipinler'e, Pakistan'dan Polonya'ya kadar onlarca ülkede kadınlar sözlerini örgütledi; Afganistan, İran, Filistin ve Suriye/Rojava'daki kadınlarla dayanışma içinde oldu.

Kadınlar artan kadın cinayetleri karşısında da sessiz kalmadı elbet. Birçok ülkede özellikle Latin Amerika'da, kadınlar kadın cinayetlerinin (*femicide*) son bulması ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı yasal korumaların güçlendirilmesi talebiyle eylemdeydi.

Sudan'da 49 kadın örgütünden oluşan güçlü

bir koalisyon, BM Kadın ve Afrika Birliği desteğiyle barış müzakerelerine kadın taleplerini yansıtmaya mücadelesi veriyor. Afganistan'da kadınlar eğitime erişim yasaklarını protesto ederken, evlerde gönüllü eğitim grupları oluşturmaya devam ediyor. İran'da ekonomik ve sosyal adaletsizliğe karşı artan serhildanlarda kadınlar talepleriyle en önde yer alıyor. Rojava'da kadın özgürlükçü yaşama karşı gelişen saldırılara karşı kadınlar özgürlük mücadelesinde ısrarını sürdürüyor. Avrupa'nın en kısıtlayıcı kürtaj yasalarından birine sahip olan Polonya'da parlamentonun tam karşısına, kadınların ilaçla kürtaja erişebileceği bir merkez açarak simgesel olarak direniyor.

“

Türkiye'de de iktidarın aile politikalarıyla kadını ev içi emeğe ve esnek güvencesiz, yarı zamanlı istihdama sıkıştıran emek sömürüsü politikalarına itiraz etmeyi sürdürüyoruz. "Aile değil kadını!" diyor aile kutsallaştırılırken kadınların şiddet ve sömürüye açık hale getirilmesine karşı mücadeleyi büyütüyoruz.

”

Geçtiğimiz 8 Mart'tan bu yana kadınlar, sendikasıylaştırmaya ve sermayenin emek sömürüsüne karşı işçi direnişleri örgütlemeye devam etti. Diyanet'in kadın bedenini ve miras hakkını hedef alan açıklamasına karşı çok sayıda eylem gerçekleştirildi, suç duyurusunda bulunuldu. Şüpheli kadın ölümleri ve kadın cinayetleri karşısında Rojin'den Bahar'a faillerin bulunması, İstanbul Sözleşmesi'ne dönülmesi, kadına yönelik şiddet karşısında önleyici ve koruyucu yasal mevzuatın

düzenlenmesi ve 6284'ün etkin uygulanması için tüm kadınlarla ortaklaşarak eylemler örgütledik. "Barışa İhtiyacım Var" diyerek barış talebini yükselttik. Afganistan'da, Filistin'de, İran'da, Lazkiye'de, Süveyda'da, Kuzey Doğu Suriye'deki kadınlarla dayanışma içinde olduk. Eko-kırım yasaları ve Cumhurbaşkanlığı kararlarıyla tarım arazilerinin ve doğal yaşam alanlarının uluslararası sermayeye açılması karşısında durarak "Toprağıma suyumda sahip çıkıyorum" dedik. Yargı paketiyle karşımıza çıkan nefret yasalarına karşı "Nefrete inat, yaşasın hayat!" demeyi sürdürdük. Tüm bu mücadele alanlarını birleştirerek 10 Ocak'ta Ankara'da Kadın Mitingi'nde buluştuk ve mücadelede kararlılığımızı ifade ettik.

Tüm bunların yanında önümüzdeki dönem mücadele programlarını oluşturmak üzere yürüttüğümüz toplantılar, örgütlenme çalışmaları ve işkollarımızın yaptığı çalışmalar ve kurultayları birleştirerek "MİRASIMIZ DİRENİŞ SÖZÜMÜZ MÜCADELE" şiarı ile gerçekleştireceğimiz kurultayın hazırlıkları devam ediyor. Bu Kurultay'la kamu emekçisi kadınların özgün sorun ve ihtiyaçlarını tespit ederek, işyerlerinde, sendikal ve toplumsal alanda örgütlenmesini, güçlenmesini, kadın mücadelesi ve dayanışmasının geliştirilmesini sağlayacak politika önerileri oluşturmayı hedefliyor; 28-29-30 Ağustos tarihlerine kadar işyerlerindeki kadınlardan başlayarak yürütmenin heyecanını yaşıyoruz.

Yirmi birinci yüzyılın ikinci çeyreği başlarken, 2026 8 Mart'ını bizi toplumsal yaşamın öznesi olmaktan çıkarıp eve hapsedmeye çalışan erkek egemen iktidarların hayallerini boşa çıkararak, enternasyonel kadın mücadelesini büyütüp makul gördükleri sınırlarda yaşamayı reddederek karşılıyoruz.

Bu 8 Mart'ta **YOKSULLUĞA, ŞİDDETE, GÜVENCESİZLİĞE KARŞI; BARIŞ, LAİKLİK ve ÖZGÜRLÜK MÜCADELESİNİ BÜYÜTÜYORUZ!**

diyerek alanlarda olacağız. Evde, işte, tarlada emeği ve hakları için mücadele eden tüm kadınların 8 Mart Kadınların Uluslararası Birlik Mücadele ve Dayanışma Gününü kutluyorum.

ÇOKLU KRİZLER BAĞLAMINDA KADIN MÜCADELESİ

YAPISAL ŞİDDET, NEOLİBERAL DÖNÜŞÜM VE HAKLARIN KORUNMASI

Kadına yönelik şiddet, günümüz toplumlarında münferit olaylarla açıklanamayacak kadar yaygın ve süreklilik taşıyan yapısal bir olgudur. Kadın cinayetlerinin neredeyse gündelik hayatın parçası haline gelmesi, şiddetin bireysel suç anlatılarından ya da faillerin patolojik durumlarından değil, tarihsel olarak inşa edilmiş eşitsiz güç ilişkilerinden beslenildiğini açıkça göstermektedir.

Şiddet yalnızca fiziksel saldırılarla sınırlı değildir; hukuksal, ekonomik, kültürel ve siyasal mekanizmalar aracılığıyla da sürekli yeniden üretilmektedir. Bu nedenle kadınların yaşam hakkını, eşit yurttaşlık statüsünü ve tarihsel mücadelelerle elde edilmiş kazanımlarını savunmak, hem siyasal hem de toplumsal bir zorunluluktur.

Ataerki ve Kapitalizm

Ataerki toplumsal düzen, mülkiyet ilişkilerinin belirginleşmesi ve hanedanlık modelinin ortaya çıkışıyla birlikte kurumsallaşarak güç kazanmıştır. Soyun ve mülkiyetin erkek çizgisinden aktarılması, kadının toplumsal konumunda tarihsel bir gerilemeye işaret eder. Aile kurumu bu süreçte eşitlikçi bir birliktelik olmaktan çıkmış; baba otoritesinin merkezde olduğu bir iktidar alanına dönüşmüştür.

Modern kapitalist toplum ise ataerki yapıyı ortadan kaldırmak yerine, üretim ve yeniden

üretim süreçlerini cinsiyetlendirilmiş işbölümü üzerinden örgütleyerek onu yeniden üretmiştir. Kadınların üstlendiği görünmeyen ve karşılıksız emeğin kurumsallaşması, bakım sorumluluğunun kadınlara sistematik biçimde yüklenmesi ve kamusal alanın erkek egemen normlarla yapılandırılması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sürekliliğini sağlamıştır. Bu durumun hukuki, kültürel ve tarihsel düzlemlerde sanki değişmez ve doğal bir gerçeklikmiş gibi meşrulaştırılması, eşitsizliği daha da derinleştirmekte ve katmerleştirmektedir.

Türkiye’de son yıllarda uygulanan neoliberal politikalar; yalnızca emekçileri değil, doğayı, çocukları ve özellikle kadınları derinden etkilemektedir. Özelleştirmeler, sosyal devlet mekanizmalarının zayıflatılması ve güvencesiz istihdamın yaygınlaşması, kadınların hem ekonomik hem de toplumsal açıdan daha güvencesiz ve dezavantajlı hale gelmesine yol açmaktadır.

Yoksullaşma, artan bakım yükü ve kayıt dışı ya da güvencesiz çalışma koşulları kadınların yaşam koşullarını zaten ağırlaştırmışken, içinden geçtiğimiz çoklu kriz sürecinde toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü daha da keskinleşmekte; kadınlar hem kamusal alanda hem de özel yaşamlarında çok katmanlı

bir baskı ve şiddet rejimiyle karşı karşıya bırakılmaktadır.

Şiddetin “Özel Alanı” ve Cezasızlık

Kadına yönelik şiddetin önemli bir bölümü, kadınların en yakınındaki erkekler tarafından işlenmektedir. Bu durum, şiddetin çoğu zaman kamusal sorumluluk alanının dışında kalan bir meseleymiş gibi sunulurken ‘özel alanın dokunulmazlığı’ arkasına gizlenip meşrulaştırıldığını göstermektedir. Tam da bu meşrulaştırma zemini üzerinde şekillenen cezasızlık pratiği ise erkek şiddetini yeniden üreten temel unsurlardan biri haline gelmektedir.

Kolluk kuvvetlerinin ihmali ya da doğrudan şiddetin faili haline gelmesi, yargı mekanizmalarının kadınların yaşam hakkını korumakta yetersiz kalması, kadınları daha güvensiz bir toplumsal ortama mahkûm etmektedir. Bu nedenle kadına yönelik şiddet bireysel değil; doğrudan siyasal ve yapısal bir meseledir. Cezasızlık kültürü, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirmekte ve erkek şiddetini fiilen teşvik etmektedir.

Çoklu Krizler ve Hak Kayıpları

Savaş, ekonomik kriz, demokratik gerileme ve otoriterleşme eğilimlerinin iç içe geçtiği çoklu kriz koşullarında kadınların kazanılmış hakları daha da güvencesiz hale gelmektedir. Şiddetle mücadele mekanizmalarının zayıflatılması, eşitlik politikalarının tasfiye edilmesi ve kadın örgütlenmelerinin baskı altına alınarak etkisizleştirilmeye çalışılması, bu gerilemenin somut göstergeleridir.

Oysa kadın hareketi tarihsel olarak önemli hukuki ve toplumsal kazanımlar elde etmiştir: koruyucu yasaların çıkarılması, sığınak ve destek mekanizmalarının oluşturulması, eşitlik ilkesinin kamusal gündeme taşınması ve toplumsal farkındalığın artması bu mücadelenin ürünüdür. Ancak bu kazanımların kalıcılığı, erkek egemen zihniyete karşı yürü-

tülen kurumsal, örgütlü ve sürekli bir savunuculuğa bağlıdır.

Kadınlar yalnızca şiddetin ve eşitsizliğin mağdurları değildir; aynı zamanda toplumsal dönüşümün kurucu öznesidir. Barışın, adaletin ve özgürlüğün inşası, kadınların örgütlü mücadelesi olmaksızın mümkün değildir. Kadınların dışlandığı hiçbir toplumsal model kalıcı, adil ve demokratik olamaz.

Bugün toplumsal adalet talebi en güçlü biçimde kadın hareketinin içinden yükselmektedir. Kadınların özgürleşmesi, yalnızca kadınların değil; emekçilerin, çocukların ve doğanın da özgürleşmesinin temel koşullarından biridir.

Kadın mücadelesinin tarihi de göstermektedir ki bu mücadele doğrusal ve kesintisiz bir seyir izlemez. Aksine çatışmalı, emek yoğun ve süreklilik gerektiren bir dönüşüm pratiğidir. Bu nedenle hakların korunması yalnızca hukuki düzenlemelerle değil; dayanışma ağlarının güçlendirilmesi, feminist bilgi üretiminin yaygınlaştırılması ve toplumsal muhalefetin ortak zeminde buluşmasıyla mümkündür.

Sonuç

Kadına yönelik şiddetle mücadele ve kadınların kazanılmış haklarının savunulması, günümüzün çoklu kriz ortamında demokratik toplum savunusunun en temel göstergelerinden biridir; yaşam hakkı, özgürlük ve güvenlik ise bu mücadelenin pazarlık konusu yapılamayacak temel değerleridir.

Cezasızlığın son bulduğu, eşitliğin kurumsallaştığı ve şiddetin sistematik biçimde önlenildiği bir toplumsal düzen ancak kadın mücadelesinin toplumsal mücadeleyle birleşmesiyle kurulabilir. Bu birleşim, yalnızca kadınların değil, ülkenin geleceğini dönüştürecek en güçlü tarihsel dinamiği içinde barındırmaktadır.

NEDEN BİRLEŞİK BİR KADIN MÜCADELESİ?

Kapitalizm bedenleri parçalar. Zihni bedenden ayırır. Toplumsal Yeniden Üretim emeğini görünmezleştirir. Bakımı “doğal” sayar. Kapitalist sistemde kadın bedeni ve emeğinin sömürünün en yalın hali olarak aynı zamanda bir direniş alanıdır.

Silvia Federici, feminizmi salt “kadınların kurtuluş mücadelesi” olarak dar bir çerçeveye indirgemez. Ona göre feminist hareket, kapitalist sömürünün kadın bedenleri ve emekleri

üzerinden nasıl örgütlendiğini çözümlemekle büyümüştür. Kadın bedeni ve emeği kapitalist sömürü alanıdır. Feminist hareketin bu konulara odaklanması sayesinde kapitalist birikimin görünmez sömürü alanı görünür olmuştur.

Federici’nin temel vurgusu açıktır: Kapitalizm ücretli emeğe dayanmaz sadece. Kadınların Ücretsiz toplumsal yeniden üretim emeğine (TYÜ) dayanır.

Toplumun tüm üretim süreçleri, bu ücretsiz emek olmadan devam edemez.

Bu gerçeğin farkına varmak kapitalizmi anlamak için kritiktir; çünkü görünmeyen, değersizleştirilen yeniden üretim emeği kapitalizmin damarlarını besler. Bu kritik bakış, kapitalist sömürü ilişkilerinin temelden sarsılması ve birleşik bir mücadele için bir ivme noktasıdır. Kişisel yaşamımızda her kadının yaşadığı ücretsiz yeniden üretim emeği sömürsü bir direniş ve mücadele alanına dönüştürülebilir.

Kapitalizm ve kadın emeğinin yapısal değersizleştirilmesi

Kapitalist birikim ve sömürü üretim ilişkilerinin yalnızca ücretli emek üzerinden değil, ücretsiz yeniden üretim emeği üzerinden sürer. Federici'ye göre kapitalizm, kadınların yeniden üretim emeğini görünmezleştirerek sistematik biçimde değersizleştiren bir toplumsal örgütlenme biçimidir. Ev içi emek, çocuk bakımı, yaşlı bakımı ve duygusal emek; piyasa ekonomisinin devamlılığı için zorunlu olmakla birlikte, üretim kategorisinin dışında konumlandırılmaktadır. Bu ayırım, kadın emeğinin “doğal” ve “özel alan”a ait olarak kodlanmasına yol açmakta; böylece yeniden üretim emeği ekonomik üretim alanı dışına itilmektedir.

Nüfusun yeniden üretimi, ücretsiz kadın emeği olmadan sürdürülemez. Aileci politikalar yoluyla— “Aile Yılı” ilanı ile birlikte—doğurganlığın teşvik edilmesi, anneliğin yüceltilmesi ve aile kurumunun merkezileştirilmesi; bakımı toplumsal/kamusal bir alan olmaktan çıkarıp aileye bir görev olarak vermekte ve kadınların ücretsiz sorumluluğu fedakârca almaları beklenmektedir. Bir yandan da muhafazakâr politikalar ve Diyanet eliyle aba altından sopa gösterilmektedir.

Üreme emeği, özerklik ve pronatalist politikalar

Kadın bedeninin disipline edilmesi ve doğurganlığın denetlenmesi, kapitalist birikimin tarihsel süreçlerinde merkezi rol oynamıştır. Kürtaj politikaları ve doğurganlık dayatmaları yalnızca demografik kaygılarla değil, emek gücünün yeniden üretimiyle ilişkilidir.

İktidar ve gerici ittifak, doğurganlık düşüşünü ve demografik yapıdaki değişimi “ulusal kriz” olarak çerçeveleyerek üreme kararlarını bireysel özerklik alanından çıkarıp “kolektif ulusun kaderi meselesi” haline getirmekte; bunu “güçlü aile güçlü devlet”in koşulu gibi sunmaktadır.

Bu, kapitalist tahakküm ve sömürünün gizlenme biçimidir. Milliyetçilik dozu artan iktidarın devamı içinde ideolojik argüman üretmekte ve popülist politikaların ana söylemi halini almıştır. “Aile Yılı” logosu bu ideolojik yapılanmanın sembolüdür.

Bu söylem yeniden üretim emeğinin cinsiyetlendirilmiş yükünü ağırlaştırır; dolayısıyla sömürü derinleşmektedir. Kadınların hem dışarıda çalışmasını hem de daha esnek ve düşük ücretlere razı olmasının mekanizmasını da kurar.

“

Kadın emeğinin sömürüsü kapitalist sistemin devamı için merkezi konumdadır: Kapitalizm, sadece ücretli üretimdeki sömürüyle değil, ücretsiz yeniden üretim emeği sömürüsü ile de büyür.

”

Oxfam 2020 raporuna göre 15 yaş üstü kadınların ücretlendirilmeyen emeğinin karşılığı 10,8 trilyon dolardır; bu, teknoloji endüst-

risinin 3 katı bir ekonomik değere denk gelir. Emeği sömürülen milyonlarca kadın yarattığı bu ekonomik değerden pay almadığı gibi, tahakküm, baskı ve şiddet ile kuşatılmış bir hayatı yaşamaya zorlanır.

Bakımın toplumsal bir sorumluluk olduğu ve kamusallaşması talepleri, neoliberal ajandayı mükemmel bir biçimde uygulayan iktidara karşı önemli bir talep ve mücadele alanıdır. Eğer en zengin yüzde 1'in mal varlığı önümüzdeki 10 yıl boyunca yüzde 0,5 oranında daha fazla vergilendirilirse elde edilen parayla eğitim, sağlık, yaşlı bakımı ve diğer sektörlerde 117 milyon kişi bakım işlerinde istihdam edilebiliyor ve bakım ihtiyacının tamamı karşılanabilir. Aynı zamanda dünya çapında toplanan verginin sadece yüzde 4'ü servetin vergilendirilmesinden geliyor; yapılan çalışmalar aşırı zenginlerin vergi yükümlülüklerinin yüzde 30'undan kaçabildiklerini gösteriyor *(OXFAM 2020).

Neoliberal ajanda, siyasal İslam ve laiklik saldırısı: aynı programın parçaları

İktidar, dünyadaki benzeri yeni-faşist ideolojiler gibi neoliberal ajandaya sadık bir biçimde uyguluyor: neoliberal politikaların merkezinde devletin kamusal hizmetlerden çekilip bu alanı özel sektöre açması ve

buradan doğacak yükü aileye devretmesi vardır. Bu politikaların merkezinde kadınların yeniden üretim emeği sömürsü yatmaktadır.

Kadınların ve kız çocuklarının laik hukuk sisteminden doğan eşit yurttaşlık haklarına, medeni ve siyasi haklarına, eğitim hakkına yönelik saldırılar bundan ayrı düşünülemez. Eşit yurttaşlık hakları, kadını hane içinde ve kamusal alanda güçlendiren; yeniden üretim emeğiyle ilgili direnme noktası kazandıran haklar verir.

Laik demokratik hukuk sistemine ve laik eğitime saldırı; kadın ve kız çocuklarının aileye hapsedilmesini de neoliberal ajandanın uygulanmasında siyasal İslam'ın inşası politikasının bir parçası haline getirir.

O nedenle yürütülecek mücadelenin iki temel ayağı vardır: kapitalist neoliberal sistemin ücretli ve ücretsiz bakım emeği sömürsüne karşı mücadele ve laiklik mücadelesi. Federici'nin tanımlamasıyla "yapısal olarak kadın yaşamının değersizleştirilmesine kendini adanmış" kapitalizmle; kadın ve LGBTİ+ düşmanı neo-faşist ideolojilere karşı mücadele bu zeminde birleşirse, karanlığı yırtacak mücadele ile küresel saldırı durdurulabilir.

YARIM ZAMANLI ÇALIŞMA DEĞİL, ÇOCUK BAKIMINA KAMUNUN KATILMASINI İSTİYORUZ!

Bilindiği üzere, 657 sayılı yasaya 29.01.2016 tarihli ve 6663 sayılı yasanın 10. Maddesi ile eklenen Ek 43. Madde ile doğum yapan memurlara doğum sonrası analık izninin veya 104 üncü maddenin (F) fıkrası uyarınca kullanılan iznin, eşi doğum yapan memurlara ise babalık izninin bitiminden, çocuğun mecburi ilköğretim çağının başladığı tarihi takip eden ay başına kadar olan dönemde, ayrıca süt izni verilmeksizin haftalık çalışma saatlerinin normal çalışma süresinin yarısı olarak düzenlenmesini talep etme “hak”ı verilmiş ve bu kapsamda yarım zamanlı çalışmaya başlayan memurun, aynı çocuk için bir daha bu “hak”tan yararlanmamak kaydıyla başvuru tarihini izleyen ay başından geçerli olmak üzere normal zamanlı çalışmaya dönebileceği düzenlenmiştir. Bu “hak”, evlat edinen kişi veya evli çiftlere de tanınmıştır. Ek 43. maddede, bu “hak”tan yararlanan memura, yarım zamanlı çalışmaya başladığı tarihi izleyen ay başından itibaren, mali haklar ile sosyal yardımlarına ilişkin her bir ödeme unsurunun yarısı esas alınarak ödeme yapılacağı ve derece yükselmesi ile kademe ilerlemesi için aranan süreler açısından bu şekilde çalışılan dönemdeki hizmet sürelerinin yarım olarak

dikkate alınacağı belirtilmiştir. Çalışma saatlerini düzenleme yetkisi ise kamu işverene verilmiştir.

657 sayılı yasanın Ek 43. Maddesi 29.01.2016 tarihinde yürürlüğe girmesine ve maddenin son fıkrasında yarım zamanlı çalışma “hak”ının kullanımına ilişkin usul ve esaslar ile bu “hak”tan yararlanamayacak memurları; hizmet sınıfı, kadro unvanı, kurum veya teşkilat bazında birlikte veya ayrı ayrı belirlemeye Cumhurbaşkanı yetkili kılınmasına rağmen, aradan geçen 9,5 yıllık süreçte uygulama esasları bir türlü belirlenmemiş ve yarım zamanlı çalışma uygulaması amirlerin keyfiyetine, inisiyatifine bırakılmıştır. Nihayet 18.07.2025 tarihli ve 32959 sayılı Resmî Gazete’de “Devlet Memurlarının Yarım Zamanlı Çalışma Hakkının Kullanımına İlişkin Yönetmelik” yayımlanmış ve hukuki belirsizlik kısmen de olsa giderilmiştir.

Ancak bu yönetmeliğin yayınlanmasıyla, memurların doğum sonrası çocuk bakımına “yarım zamanlı çalışma” yöntemiyle “çözüm” bulunmasına dair eleştiri ve tartışmalar tekrar gündeme gelmiştir.

Yarım zamanlı çalışma söylemi, ilk etapta kulağa oldukça hoş gelse de bu yarım çalışmanın yarım maaş ve yarım sosyal güvence ile buna bağlı olarak daha az emekli maaşı ve daha geç emeklilik anlamına geldiği unutulmamalıdır. Yani yapılan düzenleme ebeveyn olan memurları, evde çocuğuna bakmakla, daha yoksul yaşamak arasında bir seçime zorluyor aslında. Halihazırda oldukça düşük olan memur maaşlarının, çocuk bakımını sürdürebilmek için yarı yarıya düşürülmesine razı olmak zorunda kalmak, hükümet tarafından bir sosyal hak gibi müjdelense de işin aslının öyle olmadığı açık. Kadın ya da erkek memur, çocuğuna evde bakarak, gelirin ve sosyal güvencesinin yarısından vazgeçmekte yani kendi kendine bir nevi “bakıcı” ücreti ödemektedir. Bunu yaparken de devletin hiçbir desteğini alamamaktadır.

Hükümetin son yıllarda “iş ve aile hayatının uyumlanması” adı altında, çocuk bakımına dair getirdiği bu ve benzeri çözümlere baktığımızda, çocuk bakımına dair tüm sorumluluğu ebeveynlere yüklediğini ve çocuk bakımının toplumsallaşmasına, kamunun bu bakım sürecine katılmasına dair herhangi bir sorumluluk almadığını görüyoruz. Örneğin ücretli doğum ve babalık izninin uzatılması, süt izni süresinin arttırılması ve uzatılması, refakat izninin koşullarının çocukların ayakta tedavilerini de kapsayacak şekilde esnetilip kolaylaştırılması, MEB takvimi ile uyumlu ücretli ebeveynlik izninin verilmesi gibi basit ve kolay çözümler yerine; yarım maaşla çalışmak, memurlara bir “hak” ya da “imkân”

olarak sunuluyor. Oysa bir sosyal haktan söz edebilmek için, devletin bu hakka dair bir külfet üstlenmesi gerekmektedir. Örneğin ebeveyn olan memur yarım zamanlı çalışsa da tam maaş ve sosyal güvenceye sahip olmalıdır ki, sosyal bir hak devletçe verilmiş olsun. Mevcut durumda ise devlet, her işveren gibi “verdiğin kadarını alırsın” diyor ve yarım çalışmaya yarım maaş vererek aslında ebeveyn memurlara hiçbir hak bahsetmiyor.

Öte yandan, getirilen bu düzenleme kamunun ücretsiz ve nitelikli kreş hizmeti sunarak, çocuk bakımına katılmasına imkân veren diğer alternatifleri tümünden dışlıyor ve özellikle kadın memurları annelik kimliğine sabitliyor. Her ne kadar yarım çalışmadan, her iki ebeveynin de yararlanması yönünde bir düzenleme olsa da bizim gibi ataerkil bir toplumda bu çalışma düzenine öncelikli olarak annelerin geçtiğini/gececeğini öngörmek mümkün. Bu durumda kadın memurlar, yarım maaş ve yarım kariyer sahibi olarak, emsali erkek memurlardan daha geç ve zor ilerleme ve görevde yükselme imkânı elde edecekler, çocuk bakımının bedelini bir de böyle ödeyeceklerdir. Bu denklemde devletin üstlendiği bir sosyal rol ya da sorumluluk olmadığı gibi, tam da “aile yılı” söylemlerine uygun şekilde kadınları eve geri çağıran ve asıl işinin annelik olduğunu hatırlatan bir politika mevcut.

Gelinen noktada, yarım zamanlı çalışma düzenlemesi ile çocuk bakımını tümünden annelerin üzerine yıkmak, bunu sürdürmek için kadınları düşük ücretle çalışmaya zorlamak ve bu yolla kamusal sorumluluklarından kurtulduktan sonra bir de teşekkür bekleyip “sosyal hak” naraları atmak tam da hükümete ve politik ajandasına uygun bir tavır olarak önümüzde duruyor! KESK ve bağlı sendikalara ise her zaman olduğu gibi, çocuk bakımının toplumsallaşmasını savunarak, buna dair kamu sorumluluğunu her mecrada hatırlatmak ve mücadeleye devam etmek düşüyor!

FEMİNİST İKTİSATÇILAR ONU UNUTMAYACAK DEĞERLİ ARKADAŞIM ŞEMSA ÖZAR'IN ARDINDAN...

Şemsa'yla 1990'lı yılların ortalarında tanıştım. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yaparken aynı zamanda o zamanki adıyla Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülen Kadın İstihdamının Geliştirilmesi Projesinde danışman olarak çalışıyordum. 1 1994-1999 yılları arasında yürütülen projede kadınların işgücüne düşük katılımının nedenleri, tarım, imalat ve hizmetler sektörlerindeki çalışma koşulları ve cinsiyete dayalı ayrımcılık vb. konulara dair çok sayıda araştırma yürütüldü, politika önerileri geliştirildi.

Araştırılması gereken konu başlıkları belirlendikten sonra açık çağrıya çıkılmış ve bir seçici kurul en iyi araştırma önerilerini seç-

mek için titiz bir şekilde çalışmıştı. Şemsa Özar'ın, Ayşe Eyüboğlu ve Hülya Tufan Tanrıöver'le birlikte verdiği araştırma teklifinin başlığı "Kentlerde Kadınların İş Yaşamına Katılım Sorunlarının Sosyo-ekonomik ve Kültürel Boyutları" idi.² Sonrasında yürüttükleri kapsamlı alan araştırmasının bulgularına dayanarak cinsiyete dayalı iş bölümünün, kadınlardan ev ve aileden sorumlu olmalarının beklenmesinin ve çocuk bakım hizmetlerinin yokluğunun onların işgücüne katılımını engellediğini ortaya koydular. Çalışanlar arasında kayıtdışılığın yaygınlığına dikkat çekip, öte yandan kadınlar için çalışmanın anlamının kapatılmışlıktan kurtulup, insan içine katılma, ekonomik özerklik elde etme gibi olumlu boyutlar taşıdığını açığa kavuşturdular.

Araştırma sürecinde Şemsa'yla dost oldum. İktisadi ve işgücü piyasalarını feminist perspektiften yorumluyor, kadın emeği üzerinde benzer konulara kafa yoruyorduk. O yıllarda projenin uluslararası danışmanlarından olan Deniz Kandiyoti'nin önerisiyle Uluslararası Feminist İktisat Derneğine (IAFFE) üye olmuştum. Şemsa da bu derneğin üyesiydi. Derneğin yıllık kongresinin 2000 yılında İstanbul'da görev yaptığı Boğaziçi Üniversitesinde düzenlenmesi için çok emek harcadı.

¹ Bu projede yakın zamanda kaybettiğimiz sevgili Akın Atauz proje koordinatörü, sevgili Filiz Kardan danışman ve trajik ölümüyle hepimizi acılara boğan sevgili Hatice Can KSSGM görevlisi idi.

² T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (2000) Kentlerde Kadınların İş Yaşamına Katılım Sorunlarının Sosyo-ekonomik ve Kültürel Boyutları, Ankara.

Güzel bir kongre oldu.

2002 yılında kongre Amerika’da Los Angeles kentinde yapılıyordu. Dernek geliştirmekte olan ülkelerden gelen araştırmacıların katılımını teşvik etmek için yol ve katılım ücretlerini karşılıyordu. Ben de böyle bir destekle gitme ve bildiri sunma imkanına kavuştum. Şemsa’yla İstanbul havalimanında buluşarak birlikte gittik. Resim bu kongreden bir anımız. Kongre sırasında Şemsa üstlendiği sorumluluklar nedeniyle sürekli toplantılara katılıyordu. Benimse biraz kenti gezmek için fırsatım olmuştu. Üniversite kampüsünden şehre gitmek için otobüse bindiğimde aracı kullanan siyah şoföre ilk kez oraya geldiğimi, bilet almak için ne yapacağımı sordum. Şoför hangi ülkeden geldiğimi sordu, Türkiye deyince coşkuyla o yıl dünya şampiyonasında dördüncü olan Türk futbol takımını çok beğendiğini söyleyerek bana bir dolu bedava otobüs bileti verdi, bunlarla kenti rahatça gezmemi söyledi. Bu misafirperverlik beni çok etkiledi. Sonrasında birkaç kez daha Şemsa ile birlikte IAFFE kongrelerine katıldık. Şemsa dernek bünyesindeki aktif çalışmaları sonucu 2016-2017 yıllarında IAFFE başkanlığını yürüttü.

2006 yılında Şemsa’nın aramızda olduğu bir grup feminist akademisyen ve aktivist olarak Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi’ni (KEİG) kurduk. 2007 yılında Kadın Emeği ve İstihdamı toplantısını düzenledik. Konferanstan sonra KEİG, kadın örgütlerinin üye olduğu bir platforma dönüştü. Bizler feminist akademisyen ve araştırmacılar olarak tüzel kişilik kazanmadık ama bir ağ olarak Kadın Emeği Çalışan Feminist Araştırmacılar (KEFA) grubunu oluşturduk. KEFA’nın amaçları arasında ilk sırada “Türkiye’de emek ve istihdam konularına toplumsal cinsiyet perspektifinden bakan ve kendisini feminist olarak tanımlayan araştırmacılar arasında bilgi paylaşımı, öncelikli konuların tartışılması, araştırma alanlarının

önerilmesi ve ortak çalışmaların yapılmasına yönelik bir platform oluşturmak” geliyordu.³

KEFA olarak güncel sorunlara ilişkin çok sayıda rapor, bilgi notu, politika metni hazırladık. 2008 yılında yayınlanan Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasa Tasarısı, Kadınlara Nasıl Bir “Sosyal Güvenlik” Vaat Ediyor?” başlıklı rapor Şemsa’nın yürütücülüğünde bir grup çalışmasıyla hazırlandı. 2022’de çıkan ve 8 Mart’a özel olarak hazırlanan “Türkiye’de Kapsayıcı, Eşitlikçi ve Sürdürülebilir bir Ekonomi için Taleplerimiz” politika metnine katkı sundu. Sonrasında sağlığının giderek bozulduğu koşullarda bile çalışmaktan ve emek harcamaktan hiç vazgeçmedi. Kadın İşçi dergisi için Emel Memiş’le birlikte cinsiyet ayrımcılığı, kadın işsizliği, ücretler ve sosyal haklar gibi konularda kısa, açık anlaşılır yazılar hazırladı.

26-27 Nisan 2025’te Urla’da onun kaldığı yere yakın bir mekânda KEFA üyeleri olarak bir araya geldik ve yeni politika notunu oluşturmak için güncel gelişmeleri tartışmaya başladık. Şemsa yine çalışmış ve ele alınması gereken birçok konu başlığını ortaya çıkarmıştı. Onunla bir arada olmak hepimizi mutlu etmişti. Arından politika notu üzerinde çalışmaya başladık ve yayınlanmasına çok az kala Şemsa’yı ani bir şekilde kaybettik. Bu kayıp hepimizi derinden sarstı. Şemsa kendisine ithaf ettiğimiz “Türkiye’de Çoklu Kriz Ortamında Kapsayıcı, Eşitlikçi ve Sürdürülebilir bir Ekonomi İçin “Yenilenen/Yinelenen” Taleplerimiz 2026 Politika Notu”nu⁴ göremedi. Ama biz onun arkadaşları olarak feminist perspektiften iktisada bakmaya, toplumsal cinsiyet eşitliğini, insan onuruna yakışan çalışma koşullarını, kadının hane içindeki karşılıksız emeğinin görünmesi ve hak ettiği saygıyı görmesini savunmaya devam edeceğiz.

³ <http://www.keig.org/kadin-emeği-calisan-feminist-arastirmacilar-kefa/>

⁴ <http://www.kefaweb.org/tr/69232/Türkiye-de-Coklu-Kriz-Ortaminda-Kapsayici-Esitlikci-ve-Surdurulebilir-bir-Ekonomi-Icin-Yenilenen-Yinelenen-Taleplerimiz-2026-Politika-Notumuz-Yayinda>

Nazlı Hivran GÜL
Tüm Belsen Ankara 2 No'lu Şube
Disiplin Kurulu Üyesi Elif Gül Anısına

ELİF GÜL HAKKINDA O'NUN BIRAKTIĞI YERDEN...

ELİF GÜL
1968- ∞

8 MART

8 Mart kadının özgürleşmesi, yaşam haklarını savunması, eşit koşullarda eğitim hakkına sahip olması ve yönetimde daha fazla söz hakkı verilmesi anlamında önemli bir gündür. Mücadeleci ruhlı, zeki, akıllı, sabırlı, yaratıcı, fedakâr, özgür ve en önemlisi de güçlü iradesiyle kadın toplumun en önemli motive edici unsurudur. Haklarını sonuna kadar savunan, inancını ve kendine olan güvenini yitirmeyen güçlü kadınların günüdür 8 Mart.

Ne yazık ki Dünya da ve ülkemizde en yoksul hayatı çilelerle geçmiş olan kesimin çoğunluğunu kadınlar oluşturuyor; bu nedenledir ki toplumsal cinsiyet en fazla kadınları olumsuz yönde etkilemektedir. Kadın cinayetleri son yıllarda artmakta ve toplumun acı bir yarası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal yapımızda kadına bakış açımız gerek verilecek eğitimlerle ve yasalarla yedinden gözden geçirilmelidir. Eğitimlere kadınların daha çok destek vereceği emekçi kadınların elverişsiz siyasi ortamlara rağmen, çalışma koşullarına itiraz etmeleri, siyasal çalışmalara da katılmak istemeleri takdir edilecek bir durumdur.

Mücadele azmiyle yoğrulmuş tüm kadınlar; daha çok bir araya gelip, toplanıp fikir alışverişleri yapmaları, kadın meclislerinde tartışmaların daha fazla olması, her tür kadın kimlikleriyle çeşitlenip, kadın hareketi içinde derinleştirilmeli ve sürekliliği belli bir program dâhilinde yapılmalıdır.

Öncelikle toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi, kadına yönelik her türlü şiddetin önlenmesi, kadınların eğitim hakkından yararlanması ve kız çocuklarının mutlaka okutulması eğiliminde neler yapılabileceği ve kadınların kendilerini özgürce ifade edebilmeleri sağlanmalıdır. Yapılabilecek birçok uygulama vardır bunlardan birini de eğitimin her kademesindeki çocuklarımıza ve gençlerimize toplumsal cinsiyet eşitliğini anlatmaya ve bilinçlendirmeye yönelik eğitimler ile sağlayabiliriz. Bu ve bunun gibi yapılabilecek uygulamalar üzerinde durmalı ve geliştirmeye yönelik çalışmalar ile toplumun her kesimi ile birlikte çalışmalı ve mücadele etmeliyiz.

Geçmişten günümüze 8 Mart mücadelelerini hatırlayarak ve bu mücadelelerden alacağımız güçle geçmiş unutup, geleceğimizi sağlam temeller üzerine oturtmayı başarabiliriz. Tipki çok sevdiğimiz, mücadeleyi konu alan bir kitapta da söylendiği gibi " çünkü gelecek istediğim renklerle boyamak üzere hala benimdi. Özgürce karar vermek, istersem değiştirebilmek üzere hala benim...". Unutmamalıyız ki Neval El Seddavi'nin bu dizelerinde de söylediği gibi gelecek bizim, istediğimiz renklerle boyamak, değiştirebilmek için hala bizim.

Tüm emekçi kadınlara ve kendimize olan inancımızla 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar günümüzü kutluyor, sevgi, barış ve mücadele azmi ile kalmanızı diliyoruz.

Anne ve kızından...

Elif Gül

Nazlı Hivran Gül

Annem Elif Gül, 15.08.1968 tarihinde Malatya ilinin Doğanşehir ilçesinde doğdu. İlk orta ve lise öğrenimini Malatya Doğanşehir'de tamamladı. Lise eğitiminden sonra Ankara'ya geldi. Üniversiteyi kazanmış olmasına rağmen dönemin şartları gereği Ankara'da abisinin yanında Mimarlık ofisinde işe başladı. O dönem üniversiteyi bitirememiş olsa bile

2020 senesinde Anadolu Üniversitesi Açık öğretim ön lisans eğitimini bitirdi üniversite eğitimini tamamladı.

1990 yılında Sincan Belediyesi'nde işçi olarak çalışmaya başladı. 1994 senesinde seçim sonrası Sincan Belediyesi'nde Refah Partisi'nin başa geçmesi ile haksız yere işten atılan 502 kişiden biri oldu.

Sincan Belediyesi'nde beraber çalıştığı Düzgün Gül ile 1995 senesinde evlendi. 1998 senesinde Mamak Belediyesi'nde memur olarak işe başladı. 1999 senesinde kızı Nazlı Hivran Gül, yani ben dünyaya geldim.

Annem, 1999 senesinde Refah Partisi'nin bu seferde Mamak Belediyesi seçimlerini kazanması ile siyasi duruşu ve etnik kimliği sebebiyle yaşadığı bölgeden oldukça uzak farklı müdürlüklere sürgün edilerek mobbinge ve kötü çalışma koşullarına maruz bırakıldı. Tüm bu yıldırma politikalarına rağmen siyasi duruşu ve haklı bulduğunu savunmaktan vazgeçmeyen duruşu ile tüm hak arama çalışmaları ve eylemlerinde en ön saflarda yerini aldı.

Refah ve Ak Parti dönemlerinde siyasi görüş ve etnik kimlik sebebiyle karanlık, penceresiz ve en önemlisi güneş almayan odalarda çalıştırılmaya devam etti. Öyle ki güneşe o kadar hasretti ki kendisine güneşin kızı der, kendisine verilen güneşsiz karanlık odaların duvarlarına güneş posterleri asarak kendi direnişini gösterirdi. Tüm bu baskılara rağmen kadın olmanın getirdiği güce sonsuz inancı ve benliğindeki mücadelecilik yapı ile dik duruşundan hiç vazgeçmedi. Kadın olmanın, kadın hissetmenin ne kadar kıymetli ve paha biçilmez olduğunu savunarak haykırmaya devam etti. Tüm bunlarla birlikte aynı zamanda kadın olduğumuz için maruz bırakıldığımız hak-sızlıkları dile getirmekten asla geri durmadı. Doğru bildiğini söylemekten çekinmeyen, haklı bulduğu her fikir ve söylemin arkasından giderek, kendi şiirlerinde de bahsettiği gibi "yılmadan çalışan, mücadeleden vazgeçmeyen" bir kadındı.

Bu dergide yer alan 8 Mart yazısını, 2020-2021 senelerinde yazarak bana getirmiş ve Word dosyasına aktarmamı istemişti. Yazıyı

okurken içimden şu duygular geçti "üniversite döneminde feminist bakış açısı gelişmekte olan bir kız çocuğu idim, ailemin öğretileri sayesinde daha aydın bakabildiğim okul sıralarımda her kadın arkadaşım benimle eşit bir yerden şanslı olamıyor ve 8 Mart etkinliklerine katılırken ailelerinin ve annelerinin baskılarından endişe ediyordu, ben ise 8 Martları annem ile omuz omuza, onun dizeleri ile kutlayabiliyorum."

Annemin elleri ve gönlü ile yazdığı yazısını tekrar, annemle birlikte okurken o sıralar annemin kütüphanesinden okumakta olduğum ve kadın mücadelesini çok güzel anlatan 'Sıfır Noktasındaki Kadın' kitabında geçen ve çok hoşuma giden bir cümleyi ekleyelim mi dedim, kendisi de çok beğenerek onayladı. Sadece ufak bir fikrim olduğu için yazıyı tamamen kendisi yazmasına rağmen ikimiz beraber yazdığımızı ileten bir mail iletti.

Maalesef 2025 yılında beyin tümörü teşhisi alan Elif Gül, bu mücadeleden de kolayca vazgeçmedi, beş ay boyunca her alanda gösterdiği haklı mücadelesini de büyük bir onurla verdi. 12 Kasım 2025 tarihinde ise bedenen aramızdan ayrıldı. Fakat yıllarca belediyelerden hayatın her alanına 30 sene boyunca birlikte mücadele ettiği Düzgün Gül ve tüm haklı öğretilerini aktardığı Nazlı Hivran Gül'ü, yılmadan usanmadan sürdürdüğü, çalışkanlığı ve haklı mücadelesi ile güneşi bıraktı.

Biz biliyoruz ki bir yerlerden elleri hep omuzumuzda ve bizimle. Annemin ruhunu ve geriye bıraktığı meşalesi tüm kadınların, analarımızın, kız kardeşlerimizin haklı mücadelesi ve benliğinde aydınlanıyor.

Annem ve tüm kadınlara,

Kutlu olsun...

ANGARYA, TÜKENMİŞLİK VE ŞİDDET DÖNGÜSÜNDE SAĞLIK VE SOSYAL HİZMETLERDE KADIN EMEĞİ

Sağlık ve sosyal hizmetler, yaşamı sürdüren, toplumu ayakta tutan alanlardır. Ancak bu alanlarda çalışan kadınlar için çalışma yaşamı angarya, aşırı iş yükü, güvencesizlik, şiddet ve mobbing sarmalı içinde geçmektedir. 8 Mart'a giderken sahadan yükselen sesler bir kez daha gösteriyor ki bu tablo tesadüf değildir. Kadın emeğini görünmez, sınırsız ve ucuz sayan politikaların bilinçli sonucudur.

Görünmeyen Ama Taşıyıcı Olan Emek

Sağlık ve sosyal hizmetlerde işin büyük kısmı kadınların omuzlarındadır. Ancak bu emek, “doğal”, “fedakârlık gereği” ya da “işin gereği” denilerek görünmezleştirilir. Görev tanımlarında yer almayan işler, personel eksikliği, idari boşluklar kadın emekçiler tarafından kapatılıyor.

“Hemşireyim ama servisin düzeni, hasta yakınlarının sakinleştirilmesi, eksik personelin açığını kapatmak da benden bekleniyor. Yapmazsam iş yürümez, yapınca da kimse fark etmez.”

**Devlet hastanesinde çalışan bir kadın sağlık emekçisi*

Angarya, kadın emeğinin kaderi haline getirilmiştir. Bu angarya yalnızca işyerinde değil, evdeki ücretsiz bakım emeğiyle birleşerek kadınların yaşamını kesintisiz bir mesaiye dönüştürmektedir.

Aşırı İş Yükü ve Sistemik Tükenmişlik

Personel yetersizliği, performans baskısı, güvencesiz çalışma biçimleri ve esnek çalışma dayatmaları sağlık ve sosyal hizmetleri tükenmişlik alanlarına çevirmiştir. Uzayan mesailer, karşılıksız nöbetler, izinlerin fiilen kullanılamaması kadın emekçilerin bedensel ve ruhsal sağlığını doğrudan tehdit etmektedir.

“Eve gittiğimde hiçbir şey yapacak gücüm kalmıyor. Sürekli yorgunum, sürekli gerginim. Ama dinlenme diye bir şey yok; ertesi gün yine aynı tempo.”

**Yoğun bakımda çalışan bir sağlık emekçisi*

Tükenmişlik bireysel bir zayıflık ya da “daya-

namama” hali değildir. Bu, piyasacı sağlık ve sosyal hizmet politikalarının, emeği verimlilik ve performans göstergelerine indirgeyen anlayışın sonucu olduğu nettir.

Güvensiz İşyerleri, Korumasız Kadınlar

Sağlık ve sosyal hizmet işyerleri kadınlar açısından giderek daha güvensiz hale gelmektedir. Fiziksel şiddet, sözlü saldırılar, tehdit ve taciz sıradanlaştırılmakta, kadın emekçiler çoğu zaman yalnız bırakılmaktadır. İşyerindeki idareci pozisyonda olanlarsa olayların açığa çıkması yerine liyakatsiz olmaları sebebiyle bilinçli ve stratejik olarak üstünü örtmeyi tercih ediyorlar.

“Hasta yakını tarafından tehdit edildim. İdareye gittiğimde ‘büyütme’ dendi. Şiddet kadar, şiddet karşısındaki sessizlik de yıpratıcı.”

**Acil serviste çalışan bir kadın sağlık emekçisi*

Özellikle sahada çalışan sosyal hizmet emekçileri, gece nöbetlerinde ve riskli alanlarda yeterli güvenlik önlemleri olmadan çalışmaya zorlanmaktadır. Güvenli iş yeri biz çalışanlar için bir ayrıcalık değil, temel haktır.

Mobbing, Disiplin ve Susturma Mekanizması

Kadın emekçiler için mobbing, çalışma yaşamının sıradan bir parçası haline getirilmiştir. Hamilelik, doğum izni, süt izni, sendikal faaliyet ya da itiraz etmek; baskının gerekçesi olmaktadır.

“Sendikaya üye olduktan sonra görev yerim değiştirildi. Sürekli uyarılar, ima yoluyla tehditler... Ama susarsam bunun normalleşeceğini biliyorum.”

**Sosyal hizmet alanında çalışan bir kadın emekçi*

Mobbing bireysel yöneticilerin keyfi uygulaması değil, kadınları hizaya çekmeyi, yalnızlaştırmayı ve örgütsüzleştirmeyi hedefleyen

sistematik bir şiddet biçimidir.

Kadın Emeği Üzerinden Yürüyen Bir Sistem

Sağlık ve sosyal hizmetler, büyük ölçüde kadın emeğiyle ayakta durmaktadır. Ancak bu emek değersizleştirilmekte, güvencesizleştirilmekte ve tüketilmektedir. Kadınlardan hem işyerinde yüksek performans hem evde bakım emeği hem de sessizlik beklenmektedir.

“Hastaya da iyi ol, idareye de sorun çıkarma, eve gidince çocuklara da yet. Yetemediğinde suçlu sensin.”

**ASM’de çalışan bir kadın sağlık emekçisi*

Bu çoklu yük, kadınların çalışma yaşamında kalmasını zorlaştırmakta, istifa, emeklilik ya da geri çekilme baskısını artırmaktadır.

“

Bu Tanıklıklar Münferit Değil, Türkiye’nin dört bir yanından yükselen bu sesler ortak bir gerçeğe işaret ediyor: Sağlık ve sosyal hizmetlerde yaşanan sorunlar bireysel değil, yapısalıdır. Bu nedenle çözüm de bireysel değil, örgütlü olmak zorundadır.

”

Mücadeleyi Büyütüyoruz

SES Kadın Meclisi olarak biliyoruz ki; angaryaya, aşırı iş yüküne, tükenmişliğe, güvensizliğe ve mobbinge karşı tek tek değil, birlikte güçlüyüz. Bu koşulları normalleştirmiyoruz, kader olarak kabul etmiyoruz.

8 Mart’ta bir kez daha söylüyoruz:

Kadın emeği değersiz değildir.

Sağlık ve sosyal hizmetler piyasanın insafına bırakılamaz.

Güvenli, güvenceli ve insanca çalışma koşulları istiyoruz.

Şiddetsiz, mobbingsiz işyerleri istiyoruz.

Bu mücadele yalnızca kadın emekçilerin değil, toplumun sağlığı ve geleceği için de zorunludur.

Yaşasın 8 Mart!

Yaşasın örgütlü kadın mücadelesi!

*Sibel Gökçe EVCİ*Eğitim Sen Ankara 1 No'lu Şube Sekreteri

SOĞUK DEPOLARDAN YÜKSELEN ATEŞ

Direne Direne, Direnişten Zafere!..

Ocak ayının sonundan bu yana Migros'un büyük depolarında emekçiler, Türkiye'nin dört bir yanında direnişte. Emekçilerin itildiği ağır yaşam koşulları, bu mücadeleyi kısa sürede büyütmüş ve üç harfli market zincirlerine ait depolarda da grev kararları alınmaya başlamış durumda. Bu direniş, bütün emekçilerin bildiği üzere, yalnızca bir zam talebi değil; emek ile sermaye arasındaki keskin saflaşmanın bir göstergesi olarak yükseldi. Sermayenin kâr hırsına, taşeronlaştırmaya, sendikal iradenin gaspına ve erkek egemen işyeri düzenine karşı açık bir başkaldırı olarak büyüyen bu mücadele bir gerçeği kanıtladı:

“Örgütlü Emek Kazanır”

Türkiye’nin dört bir yanında ayağa kalkan beş binin üstünde depocu, taleplerini direnişin başından beri oldukça keskin bir biçimde dillendirdiler: Kadro, %50 zam, promosyonların ödenmesi, insanca mesai saatleri, vergi kesintilerinin işveren tarafından ödenmesi, keyfi işten çıkarmalara son verilmesi ve sendikal tercih özgürlüğü. Marketlerin depolarında çalışan işçiler, emekçiler şunu açıkça biliyor ki kendilerine dayatılan bu düzen, güvencesizlik üzerine kurulu bir sömürü düzeni ve taşeronlaştırma, sendikal iradenin baskılanması ve keyfi işten çıkarmalar da bu düzenin her zamanki duvarları... Ancak Migros depolarında DGD-Sen’le birlikte direnen işçiler, o duvarları omuz omuza duruşlarıyla yıktı ve örgütlü bir emeğin kazanacağını düzen sahiplerine daha çok da kendi sınıfına kanıtladı.

Açlık Örgütledi, Boykot Büyüttü, Direniş Kazandı

İşçiler, emekçiler açısından kendiliğinden ortaya çıkan ve örgütlenmeyi bir zorunluluk haline getiren şeyse onların dediği üzere “açlık”tı. Açlık sınırının altında yaşayan ve dolaplarını açtıklarında karşılarına çıkan şeyin yokluk olduğunu, uzun saatler çalışıp düşük ücretlerle yaşamaya zorlandıklarını ve bu yoksulluğun çocuklarına da devredildiğini biliyorlar. Çocuklarının ya erken yaşta ucuz işgücüne katıldığını ya da toplumsal çürümenin içine itildiğini; meseleyi yalnızca bugünün maaşı olarak değil de geleceğin gasp edilmesi, yoksulluğun bir kadere dönüşmesi ve aktarılması olarak görmek gerektiğini de biliyorlar. Sistemin sahiplerinin servetlerini büyütürken, şirketlerinin kârlarını açıklarken kendilerine sabır ve itaat dayattıklarını oysa bu kadar işçiye verilecek ücret artışının patronun yalnızca bir mülkünün değeri kadar olduğunun da pekâlâ farkındalar. Bu farkındalık ve sınıf bilinci; sermayenin sabır ve ita-

at dayatmasına ve bilcümle oyunlarına karşı, açlıkla örgütlenen işçilere haysiyet ve onuruna sahip çıkma, boyun eğmeme ve omuz omuza durma kararlılığı verdi. Bu kararlılık, fiilî ve meşru mücadele hattında yürütülen direnişi zafere taşıdı.

Kuşkusuz, direniş süresince Migros’a yönelik boykot çağrıları da geniş bir karşılık buldu. İşçiler üretimde direnirken, dayanışma gösteren emekçiler, tüketimde tavır aldı. Migros boykotu, bu mücadelenin toplumsal bir güce dönüştüğünü gösterdi. Patronların kârla konuştuğu bir düzende bu kez o kâr damarına basıldı. Kamuoyunun ve boykotun yarattığı baskı şirketi sıkıştırdı ve geri adım atmak zorunda bıraktırdı.

Sarı Sendika, Kod 49 ve Patron Disiplini

Direniş boyunca depolara patron ve sistem eliyle özellikle sokulmaya çalışılan Tez-Koop-İş’e karşı emek cephesinden sert ve net bir tutum gelişti. İşçiler, bu sendikanın haklarını savunmadığını; tersine patron lehine hareket ettiğini açıkça ifade etti. Direniş süresince Tez-Koop-İş’in bir sarı sendika olarak işlev gördüğünü ve bir baskı aracına dönüştürüldüğünü dile getirdiler. Tez-Koop-İş’in örgütlü olduğu yerlerde ücretlerin %27-%28 bandının üzerine çıkmaması ise tesadüf değildi elbette. DGD-Sen’in Çalışma Bakanlığı’na yaptığı başvurulara rağmen “hileli iş kolları” olarak tanımlanan bu yapıya ilişkin denetim taleplerinin karşılık bulmaması, açık bir sınıf ittifakını da gözler önüne seriyordu: Sermaye, bürokrasi ve sarı sendikacılık el ele; işçi ise yalnızca örgütlü gücüyle.

Diğer yandan sendikal tercihini değiştirmek isteyen ve direnişe katılan işçiler, “Kod 49” adı verilen uygulamayla işten çıkarıldı. Defalarca gözaltına alındılar; ancak işten atılmayı kabul etmediler. Gece gündüz, soğukta ve yağmurda direnişi sürdürdüler. “Sadece para

istemiyoruz; haysiyetimizi ve onurumuzu istiyoruz” diyerek mücadelenin bir saygınlık mücadelesi olduğunu haykırdılar.

İşçiler ve DGD-Sen, 23 gün süren direnişin ardından atılan 303 işçi için “özgür ayrılma hakkı ve talep edenlerin iş başı yapması” konusunda Migros’u geri adım atmaya zorladı ve patron disiplinini örgütlü gücüyle kırdı.

Kadınlar Çifte Sömürüye Karşı Direniyor

Bu direnişin ön safında kadınlar vardı. Kadın işçiler yalnızca düşük ücrete karşı değil; aşılana, görmezden gelinmeye ve erkek egemen hiyerarşiye karşı da ayağa kalktı. Grev başarıyla sonuçlansa da kadınlar mücadeleyi sürdürmeye kararlı. Zira çifte sömürüye karşı ses yükselten kadınlar için bu mücadele, henüz bitmiş değil. Migros depolarında tek bir kadın amirin bulunmaması, hamile olan arkadaşlarının işten çıkarılması, tacize ve sistematik mobbinge maruz kalmaları hâlâ devam eden bir gerçeklik. 2024 yılında tacizci bir amirin görevden alınması için içerde direniş örgütleyen kadınlar, aynı tacizcinin yedi kurşunuyla 24 yaşındaki arkadaşları Gülhan’ı kaybetti. 2024 yılı Şubat ayından bu yana süren dava ve nisan ayında görülecek duruşma, kadınların mücadelesinin yalnızca sınıfsal sömürüye karşı olmadığını bir kez daha gösteriyor.

Kadınlar bugün yalnızca ücret artışı ya da kadro hakkı için değil; cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı erkek egemen şiddetin ölümcül sonuçlarına karşı da mücadele ediyor.

Bu süreçte DGD-Sen Genel Başkanı Neslihan Acar da günlerce direniş alanlarında işçilerle birlikteydi. Sokakta, yağmurda ve soğukta, gözaltı tehdidi altında işçilerle omuz omuza durdu. Bu duruş, sendikal mücadelenin yalnızca ücret pazarlığı olmadığını; emeğin onurunu, kadınların yaşam hakkını ve sendikal iradeyi savunma meselesi olduğunu bir kez daha ortaya koydu. Bugün bu direniş kazanımla sonuçlandı. Ancak kazanılmış haklar, erkek egemen iş yeri düzeninin ve kadın emeğini değersizleştiren yapının ortadan kalktığı anlamına gelmiyor. Zafer, direnişin sonunu değil; örgütlü mücadelenin gücünü kanıtıyor.

Soğuk depolardan yükselen bu ateş yalnızca Migros’un duvarlarına çarpmıyor; eşitsizliğin, sömürünün, erkek egemenliğin duvarlarını da çatlatmaya nazır bir hâr gibi büyüyor.

8 Mart’a giderken yaklaşan baharın ayak sesleri de duyuluyor:

Ve bu kez,
çiçek değil,
direniş ve zafer açıyor.

KOOPERATİFÇİLİK VE KADIN DAYANIŞMASI

Kooperatifçilik, yalnızca ortak üretim ve gelir paylaşımına dayanan bir ekonomik örgütlenme modeli değil; dayanışma, adalet ve birlikte güçlenme fikrinin somutlaşmış bir toplumsal örgütlenme biçimidir. Bu yönüyle kooperatifler hem ekonomik hem de sosyal açıdan güçlendirici bir alan sunarak, kadınların toplumsal ve ekonomik hayata katılımında önemli bir imkân alanı açar. Kadın dayanışmasıyla kurulan ve yaşatılan kooperatifler, bireysel çabaların sınırlı kaldığı noktalarda kırılabilirlikleri kolektif güce dönüştürerek hem yoksullukla mücadelede hem de sosyal adaletin güçlenmesinde etkili bir rol üstlenir.

Kadınlar için kooperatifler, çoğu zaman ilk güvenli ekonomik alanı temsil eder. Ev içi emekle sınırlanan bilgi ve beceriler; kooperatif çatısı altında üretime, gelire ve görünürlüğe dönüşür. Tarımdan gıdaya, el sanatlarından hizmet sektörüne kadar pek çok alanda kadın kooperatifleri, yerel kalkınmanın taşıyıcı unsuru hâline gelir. Kooperatifçilik, kadın emeğinin görünmezliğini ortadan kaldıran önemli bir adımdır. Evde yapılan reçel, tarhana, peynir ya da el işi ürünler bireysel üretim alanından çıkarak kayıtlı, denetlenebilir ve sürdürülebilir bir ekonomik faaliyete dönüşür. Birçok kadın kooperatifinde, üretimin yanı sıra paketleme, pazarlama ve satış süreçleri de kadınlar tarafından yürütülür. Örneğin kırsal bir bölgede kurulan bir kadın tarımsal kalkınma kooperatifi, kadınların kendi bahçelerinde ürettikleri ürünleri ortak bir marka altında pazara sunmalarını sağlar. Böylece tek başına pazara erişemeyen kadın, kooperatif sayesinde emeğinin karşılığını alır.

Bu yapı, kadınların yalnızca gelir elde etmesini değil; karar alma süreçlerine katılmasını, özgüven kazanmasını ve kamusal alanda söz sahibi olmasını da sağlar.

Kooperatifçiliğin en güçlü yönlerinden biri, rekabet yerine paylaşımı esas almasıdır. Kadın dayanışması da tam bu noktada anlam kazanır. Bilginin, emeğin ve sorumluluğun paylaşıldığı bu yapı kadınlar arasında hiyerarşi değil, eşitlik temelli bir ilişki kurar. Bir kadının başarısı, diğerinin önünü kapatmaz; aksine kolektif başarıya dönüşür. Bu yaklaşım, kadınların birbirini güçlendirdiği sürdürülebilir bir toplumsal modelin mümkün olduğunu gösterir.

Kadın kooperatifleri aynı zamanda sosyal dönüşümün de aktörüdür. Yerelde başlayan bu örgütlenmeler, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratır. Kız çocuklarının eğitimini, kadınların istihdamını ve yerel dayanışma ağlarını destekler. Kooperatif çatısı altında güçlenen kadın, yalnızca kendi hayatını değil ailesinin ve çevresinin yaşam koşullarını da dönüştürür.

Kooperatifçilik ve kadın dayanışması, sosyal adaletin tabandan inşa edilebileceğini gösteren güçlü bir örnektir. Kadınların birlikte üretmesi, birlikte karar alması ve birlikte büyümesi, daha adil, daha dirençli ve daha kapsayıcı bir toplumun kapısını aralar. Çünkü gerçek kalkınma, yalnızca ekonomik büyümeyle değil; dayanışmayla güçlenen insanlarla mümkündür. Kadın kooperatifleri ise bu dayanışmanın en somut ve umut verici adreslerinden biridir.

TOPLUMSAL CİNSİYETİN ENKAZINI KALDIRMAK

6 Şubat depreminin yıldönümünde sosyal medyada önüme düşen bir fotoğrafın, bu yazının temel motivasyonu olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Fotoğrafın çarpıcılığı tek başına yetmezmiş gibi altına şöyle bir yorum yazılmış: “İnsanı göremeyeceği kış için telaşa so-

kan dünya...” Yıkılan bir binadan geriye kalan ve belli ki kışın kullanılmak üzere hazırlanmış konserve domateslerin sıra sıra dizildiği tahatta dolaplar, bakanı hayrete düşürüyor. Ana binanın tamamı yıkılmış; geriye sadece bitişik binaya yapışık halde duran bir duvar ve ona

monte edilen, yiyecek dolu dolaplar... İstesek onca sözlü ve yazılı araştırmamızın, akademik çalışmamızın ya da yaratıcı bir sanat eserinin anlatamayacağı “güzellikte” bir fotoğraf bu. Konuşuyor adeta ve şöyle söylüyor: “Kadınlar her zaman, her yerde ve her koşulda ezilenlerdir. Ezilenlerin de ezilenidir.”

Deprem bir doğal afet türü, ülkemiz de deprem kuşağında yer alan, genç bir ülke. Bu yönüyle 6 Şubat depremi ilk değil ve bilim insanlarımızın öngörülerine bakılırsa son da olmayacak. Buradan hareketle ilgi alanımızı genişletip dünya genelinde yaşanan tüm afet türlerine tarihsel olarak bakabilir ve daha genel geçer yargılara ulaşabiliriz. “Genel geçer” sözünü özellikle kullanmak istedim. Afetler sırasında ve sonrasında kadınların yaşadıkları tüm deneyimler, ülkelerin bu alanla ilgili politik isteksizlikleri, afet denilen olgunun çeşitliliği ve şiddeti karşısında çözüm olanaklarının üretimindeki kısır döngüler tarihin neredeyse her döneminde ve dünyanın her yerinde benzer şekilde kadınların aleyhine işlemiş görünüyor. Bir nevi “hissikablelvuku” durumu. Kadın deneyimleri açısından bir önceki yaşananlara bakarak bir sonrakini tahmin edebiliyoruz kolayca. Bunun için Haliç Üniversitesi’nden Ece Ünür’ün “Afet Yönetiminde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Doğal Afetlerde Cinsiyete Dayalı Zarar Görebilirlik Farkı” adlı makalesini ya da Fatma Umut Beşpınar ve Zeynep Beşpınar’ın birlikte yazdığı “6 Şubat Depremlerinin Ardından Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme” adlı makaleyi okumanızı öneririm. Bu çalışmalarda karşımıza çıkan bir kavramı özellikle yazmak istiyorum: “Zarar Görebilirlik” (*vulnerability*) ya da literatürdeki bir diğer adıyla “Kırılgan Gruplar.”

AFAD’ın Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü’nde zarar görebilirlik “Farklı tür ve

büyüklerdeki tehlikeler karşısında, insanların ve yaşam çevrelerinin uğrayabileceği fiziksel, toplumsal, ekonomik veya çevresel zarar ve kayıpların ölçüsü” olarak tanımlanıyor. Söz konusu koşul ve nitelikler, farklı afet ve tehlike türleri için değişim göstermekte ve zarar görebilirlik düzeyleri de değişmekte. Bu nedenle Ünür’e göre;

“**Zarar görebilirlik analizlerinin yapılması, bir afetin olası sonuçlarının toplumun farklı kesimlerinde bıraktığı etkilerin ölçülmesi açısından önemlidir.**”

Çünkü doğal afetlerin bireylerin yaşam standartları üzerinde neden olduğu zararlar, kadın ve erkeğe göre farklılık gösteriyor. Bu farklılıklar özellikle, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kendini daha fazla göstermekte olup **temelde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden** kaynaklanıyor. Çalışma kapsamında zararlara ilişkin bu farklılıklar; fiziksel, sosyal, ekonomik zarar görebilirlik boyutları altında hem afet anı hem de sonrası koşullar göz önünde bulundurularak ele alınmış ve toplumsal cinsiyet rolleri ile toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında incelenmiş. Fiziksel zarar görebilirlik başlığı altında (a) ölüm, (b) hamilelik, (c) sportif yetersizlikler (d) hijyen ve temiz su kaynağı eksikliği ile yetersiz beslenme sonucu oluşan hastalıklar yer alırken; sosyal zarar görebilirlik kapsamında (a) hane halkının bakım sorumluluğu, (b) düşük eğitim seviyesi, (c) giyim kodları, (d) katı ataerkil yaşam tarzı, (e) aile içi şiddet, insan kaçakçılığı, taciz ve tecavüz gibi şiddet

olayları sıralanmış. Ekonomik zarar görebilirlik kapsamında ise (a) maddi imkânsızlıklar, (b) yetersiz ayni ve nakdi yardımlar ve (c) yetersiz iş imkânları ile dengesiz iş bölümleri gibi başlıklar öne çıkarılmış. (Konuyla ilgili daha detaylı analizlere Sabancı Üniversitesi'nin "Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi" adresinden Türkçe ve İngilizce yazılmış yirminin üzerinde makaleyi okuyarak ulaşabilirsiniz.)

Bazı veriler konuyu çok daha sağlıklı bir bakışla anlamaya ve sorunların esas nedenleri üzerinde düşünmeye olanak sağlıyor. Okurken aklıma kazınan bazı veri ve örnekleri, bu nedenle paylaşmak istedim.

Hint Okyanusu'nda 2004 yılında meydana gelen 9.1 büyüklüğündeki deprem ve oluşan Asya Tsunamisi sonucu birçok köy ve yerleşim yeri tamamen sular altında kalıyor, 283.100 kişi hayatını kaybediyor. Afetten etkilenen tüm coğrafya ele alındığında ise hayatını kaybedenlerin yüzde 70 ila yüzde 80'inin kadın olduğu bulgulanıyor. 1991 yılında Bangladeş'te meydana gelen siklonda ise ölenlerin yüzde 90'ı kadın.

Hamilelerin, özellikle de hamileliğinin sonlarında olan kadınların yeterli hareket kabiliyetine sahip olamadıkları için afetlerin yıkıcı sonuçlarından daha fazla etkilendikleri biliniyor. Bu kadınlar hızlı hareket edemediklerinden depremde kolayca saklanamıyor, sel sularından kaçamıyor, hortum karşısında sığınaklara inmekte gecikebiliyor. Öte yandan afet anında hamile kadınların yaşadıkları panik durumu; düşük, erken ve/veya prematüre doğum oranlarını da artırabildiğinden, bu da kimi zaman bebeğin veya annenin ölümü ile sonuçlanıyor. Afete bağlı can kayıplarının çok yüksek seyrettiği kimi bölgelerde toplumun kadınlardan daha sık çocuk doğurmasını bek-

lemesi ise kadınlar açısından başka bir sorunu ortaya çıkartıyor. Kadının "kayıp nüfusun telafisi" için sık doğum yapmaya zorlanması, fiziksel zarar görebilirliğini artırıp kimi zaman bebeğin ve annenin ölümüne neden olabiliyor.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yüksek olduğu toplumlarda kadınların spor yapmalarının hoş karşılanmaması, afet anlarında kadınların daha fazla riskle karşılaşmasına sebep olan ve çoğunlukla göz ardı edilen bir faktör. Kadınlar yüzme bilmediklerinden veya yeterli tırmanma becerilerine sahip olmadıklarından sel veya tsunami gibi afetlerden daha fazla etkileniyor. Örneğin Bengal'de kadınlara yüzme eğitimi verilmiyor, Sri Lanka'da ise yüzmek ve ağaca tırmanmak erkeklere ait faaliyetler olarak kabul edildiği için kız çocuklarına bu yetkinlikler kazandırılmıyor. Haliyle kadınların yüzme ve tırmanma gibi sportif becerilerden yoksun olmaları, onları afetler karşısında çaresiz ve savunmasız bırakıyor.

Fiziksel zarar görebilirliğe ilişkin bir diğer sorun, yetersiz hijyen koşullarının özellikle de kadın sağlığı üzerinde yarattığı olumsuz sonuçlar. Hijyen konusunda en sık karşılaşılan problemlerden bir tanesi kadınların adet dönemlerinde ortaya çıkıyor. Kadınların bu dönemleri birçok ülkede tabu olarak görüldüğünden, afet sonrasında kadınlar hijyenik ped ihtiyaçlarını dile getiremiyor, temiz su kıtlığından kaynaklanan sebeplerden ötürü genital temizliklerini yeterince sağlayamıyor. Bu eksiklikler kadınların genital hastalıklara veya idrar yolu enfeksiyonlarına yakalanma risklerini artırıyor.

Tanzanya'da toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan uyuma biçimleri dolayısıyla (erkeklerin yatakta, kadın ve çocuklarınsa yerde uyumaları), kadınların vebaya yakalanma ve

bu yüzden hayatlarını kaybetme ihtimalleri çok daha yüksek. Bir diğer ifadeyle, kadınlar yerde yattıklarından veba bakterileri taşıyan farelerle temas etme ihtimalleri artıyor. Bu durumun zararları, herhangi bir afet deneyiminde ikiye katlanıyor.

“

Kadınların afet sonrası yetersiz beslenmeleri bir diğer önemli sorun. Çünkü kadınlar afet öncesi dönemde de ev içi besin zincirinin en altında yer alıyorlar. Önce hane halkını doyurmak zorunda olduklarından, olağan zamanda da yetersiz beslenen kadınlar, afet sonrasında özellikle de kıtlık gibi durumlardan erkeklere nazaran daha fazla etkileniyorlar.

”

Afetin ilk anı geçip kriz sonrası dönem başladığında kadınlara yüklenen artmış çocuk bakım sorumluluğu onların psikolojileri üzerinde olumsuz etki yaratarak, travmatik stres bozukluğuna veya depresyona neden oluyor, erkeklere kıyasla daha yavaş bir iyileşme gösterdikleri ya da tedaviye direnç geliştirdikleri bulgulanıyor. Ayrıca afetlerde kadın ölüm oranlarının erkeklere göre fazla olması, hane halkı bakım sorumluluğunda da birtakım değişimlere neden oluyor. Örneğin kadının öldüğü hanelerde kız çocuğunun “annelik” rolünü üstlenmesi, hem çocuk bakımı hem de yaşlı bakımı görevlerini yerine getirmesi bekleniyor.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ka-

dınların eğitim düzeylerinin erkeklerden daha az olması, hatta okuma yazma dahi bilmeyen birçok kadın bulunması, kadınları afetler karşısında erkeklere göre çok daha savunmasız bırakıyor. Afet konusunda yeterli bilince sahip olmayan, yeterli eğitimi veya okuma yazması olmayan kadınlar; yapılan anonsları, uyarı mekanizmalarını ve yönlendirmeleri yeteri kadar anlamıyor; dolayısıyla afet anında neler yapacaklarını, nereye gideceklerini/sığınacaklarını veya afet sonrasında kimlerden destek alacaklarını bilemez hale geliyor. Yapılan çalışmalar neticesinde, okuma yazma bilmeyenlerin veya düşük okuma yazma oranına sahip olanların yüksek okuma yazma düzeyine sahip olan kadınlara kıyasla hayatını daha çok kaybettiği görülüyor.

Bu örnekleri çoğaltmak o kadar mümkün ki... Buradan hareketle şöyle bir sonuca varmak zorundayız: Kadınlar kültürel, sosyal, cinsel ve sınıfsal olarak depremin esas mağduru. Bu gerçeği öncelikle hiçbir çözüm, çözüm değildir. Toplumsal cinsiyetin enkazını kaldırmadan depremin enkazını kaldıramayız.

YIKIMIN ÜÇÜNCÜ YILINDA KADINLAR: **BARIŞ VE DEMOKRATİK TOPLUMU** ENKAZIN İÇİNDEN ÖRMEK

Depremın üzerinden üç yıl geçti. Takvimler ilerledi, hayat “normale döndü” denildi. Ama kadınlar için zaman, enkazın altında takılı kaldı. Çünkü enkaz yalnızca yıkılan binalar değildi. Enkaz; yarım kalan hayatlar, susturulan çığlıklar, derinleşen yoksulluk, artan bakım yükü ve görünmez kılınan kadın eme-

ğiydi. Deprem, bir kez daha gösterdi ki bu topraklarda felaketler kadınlar için daha ağır yaşanır. Devletin yokluğu en çok kadınların bedenine, emeğine ve yaşamına çarpar.

Bu yıkım, Rojava’da süren savaşla birlikte düşünülmeden anlaşılamaz. Çünkü deprem de savaş da yaşamı değil iktidarı esas alan aynı

zihniyetin ürünüdür. Rojava'da bombalanan yalnızca evler, yollar ya da altyapı değildir; kadınların büyük bedellerle kurduğu özgür yaşam umududur. Kadın meclisleri, eşbaşkanlık sistemi, komünler, kooperatifler ve öz-savunma örgütlenmeleri hedef alınmaktadır. Barış ve demokratik toplum fikri, kadınların öncülüğünde somutlaştığı için bu kadar saldırdı altındadır.

Bu saldırılar yalnızca savaş uçaklarıyla gelmez. Gündelik hayatın içinde, sessiz ama derin yaralar açarak sürer. Bir kadının saç örgüsü bile hedef hâline getirilebilir. Oysa saç örgüsü, yalnızca bir saç biçimi değildir; anneden kıza aktarılan bir hafıza, kimlik ve direniş izidir. Saç örgüsüne yönelen saldırı, bir saç teline değil; bir halkın belleğine, kadınların varoluşuna ve iradesine yöneliktir. Kadın bedenini denetleme, görünürlüğünü bastırma ve "makbul" sınırlarına çekme politikasının bir parçasıdır.

Aynı zihniyet, Kocaeli'de açığa alınan hemşire örneğinde de karşımıza çıkar. Yaşam kurtarmak için çalışan bir kadın, emeğiyle var olduğu kamusal alanda cezalandırılmıştır. Bu yalnızca bireysel bir idari karar değildir. Bu, kadınlara açık bir mesajdır: İtaat edersen kabul edilirsin, konuşursan dışlanırsın. Kadın emeği sessiz olduğu sürece makbuldür; söz söylediğinde tehdit olarak görülür. Demokratik toplumun önündeki en büyük engellerden biri tam da budur.

Depremden sonra kadınların hayatı daha da daraldı. Çadır kentlerde korku büyüdü, şiddet arttı, yoksulluk derinleşti. Ama aynı zamanda kadınlar, birbirine tutunarak yaşamı yeniden kurdu. Enkaz başında birbirinin elini tutanlar, çadırların arasında dayanışma ağları örenler, ortak mutfaklar ve kadın alanları kuranlar aslında barışı orada, o anda inşa ediyordu. Devletin olmadığı yerde kadınlar vardı. Sessiz, görünmez ama inatçı bir direnişle.

Rojava'da ise barış, savaşın ortasında kadınların direnişiyle anlam kazandı. Kadın devri-

mi, yalnızca silahlı bir savunma değil; yaşamı örgütlemenin başka bir yolu oldu. Kadınların söz sahibi olduğu, toplumun birlikte karar aldığı, çocukların geleceğinin korunduğu bir yaşamın mümkün olduğunu gösterdi. Demokratik toplum, kadınların ellerinde bir hâyal olmaktan çıkıp somut bir gerçekliğe dönüştü. Ve tam da bu yüzden hedef alındı.

Bütün bu yıkımın, acının ve direnişin içinde 8 Mart'a geliyoruz. Bu 8 Mart, sıradan bir anma günü değil. Bu 8 Mart, enkazların, yasın ve bastırılmak istenen seslerin içinden yükselen kolektif bir çığlıktır. Depremde yitirdiklerimizin sessizliğiyle, Rojava'da direnen kadınların direnci aynı yerde buluşur. Acı ile isyan, yas ile umut birbirine karışır.

Bu 8 Mart'ta saç örgüsünü koparmaya çalışanlara karşı kimliğimizi daha sıkı örüyoruz. Kadın bedenini denetlemek isteyenlere karşı irademizi büyütüyoruz. Kocaeli'de açığa alınan hemşireye, "yalnız değilsin" demenin, kadın emeğinin ve onurunun cezalandırılmayacağını haykırmanın günüdür 8 Mart. Bu 8 Mart, itaat etmesi beklenen kadınların artık susmadığını ilan ettiği gündür.

8 Mart, barışın kadınların ellerinde yeniden kurulduğu gündür. Savaşın karşısına yaşamı, yıkımın karşısına umudu koyduğumuz gündür. Demokratik toplum talebini sokaklarda, meydanlarda, evlerde ve yıkıntıların arasında yeniden dile getirdiğimiz gündür. Çünkü barış, kadınların özgür olmadığı bir yerde mümkün değildir. Demokratik toplum, kadınların sözünün ve iradesinin yok sayıldığı bir düzende kurulamaz.

Depremin üçüncü yılında, savaşın ve baskının gölgesinde bir 8 Mart'a girerken bir kez daha biliyoruz: Enkazdan barış çıkaranlar kadınlardır. Yasın içinden direniş yaratanlar kadınlardır. Ve bu topraklarda barış ve demokratik toplum, ancak kadın özgürlük mücadelesiyle mümkün olacaktır.

Jin, jiyan, azadî.

KUŞATILAN LGBTİ+'LAR

8 MART'IN MÜCADELE İMKÂNI

Son dönemde Türkiye’de LGBTİ+’lara yönelik saldırılar, artık yalnızca nefret söylemi üretimiyle sınırlı kalmayıp; nefret politikalarının ötesine geçerek; hukuki düzenlemeler, dini /idari söylemler, derneklere ve hak savunucularına yönelik yargı süreçleri ve medya araçları üzerinden kurumsallaşan bir kuşatma niteliği kazanmıştır.

Lubunya varoluşunu kriminalize etmeyi hedefleyen yasa girişimleri sistematik biçimde gündemde tutulurken, sivil toplum alanına dönük kapatma davaları ve aktivistlere yöneltilen suçlamalar aracılığıyla hak arama ve örgütlenme alanları daraltılmaktadır. Bu gelişmeleri, münferit uygulamalar olarak değil; 2015 yılından itibaren giderek belirginleşen ve süreklilik kazanan bütünlüklü bir siyasal hattın neticesi olarak okuyabiliriz.

Medya ve propaganda araçları, bu sürecin ideolojik zeminini oluşturmaktadır. “Gökkuşağı” başlığıyla sunulan ve açık biçimde transfobik bir çerçeve kuran belgesel, LGBTİ+’ları toplumsal düzen için bir tehdit unsuru olarak kodlamakta; bilimsel verilerden ve insan hakları perspektifinden uzak anlatılar aracılığıyla ayrımcılığı meşrulaştırmaktadır. Yıllardır dolaşıma sokulan “eşcinsellik Batı’dan geliyor” söylemi yeniden üretilirken, belgeselde kullanılan argümanların küresel muhafazakâr hareketlerin söylemsel çerçevesiyle büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Bu tablo, “ithal” olanın LGBTİ+ varoluşu değil, nefret söyleminin kendisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Hukuki alanda ise “müstehcenlik” ve “genel ahlaka aykırılık” gibi içeriği belirsiz ve geniş-

letilebilir kavramlar, siyasal müdahale araçlarına dönüşmektedir. Genç LGBTİ+ Derneği’ne yönelik açılan kapatma davası ve hak savunucusu Defne Güzel’e yöneltilen yargı süreci, bu kavramların nasıl keyfi biçimde işletilebildiğini göstermektedir.

Oysa hukuk devletinin temel ilkelerinden biri normların belirliliği ve öngörülebilirliğidir. “Genel ahlak” kavramı ise toplumsal olarak değişken, çoğul ve tarihsel bir kategoridir; sınırları açık biçimde tanımlanmadığında siyasal iktidarın ideolojik tercihleri hukuki norm gibi işletilebilmektedir. İnsan hakları hukukunun yerleşik yaklaşımı, temel hak ve özgürlüklerin ancak demokratik toplum düzeni için zorunlu ve ölçülü sınırlamalarla kısıtlanabileceğini kabul eder. Buna karşılık “genel ahlak” gibi muğlak gerekçelerin LGBTİ+ varoluşuna yöneltilmesi, sınırlamanın istisna olmaktan çıkıp kural haline gelmesi riskini doğurmaktadır.

Kaos GL’nin 2025 yılına ilişkin değerlendirmesinde de vurgulandığı üzere, LGBTİ+’lara yönelik kuşatma yalnızca söylemsel düzeyde kalmamış; yasama süreçleri, sansür uygulamaları ve idari müdahaleler aracılığıyla kurumsallaşmıştır. “Ailenin korunması” ve “biyolojik cinsiyet” söylemleri etrafında şekillenen düzenleme girişimlerinin LGBTİ+ kimlikleri ve ifade biçimlerini doğrudan hedef aldığı; LGBTİ+ içerikli yayın ve etkinliklerin yasaklanması, hak temelli haberciliğin baskı altına alınması ve sivil toplum faaliyetlerinin engellenmesinin 2025’in belirgin hak gaspları arasında yer aldığı belirtilmektedir. Bu tablo, düşmanlaştırıcı söylemin giderek

devlet politikası niteliği kazandığını ortaya koymaktadır.

Bu süreci yalnızca tekil uygulamalar üzerinden okumak eksik kalacaktır. Yasama, yürütme ve medya alanında eş zamanlı biçimde ortaya çıkan müdahaleler, LGBTİ+'ların "hak öznesi" olmaktan çıkarılıp "toplumsal düzen için tehdit" olarak konumlandırıldığı bir siyasal çerçeveye işaret etmektedir. Hukuki belirsizlik, bu çerçevenin en etkili araçlarından biridir. Son günlerde yeniden gündeme getirilen yeni yasa tartışmalarında, taslakların kamuoyuna bir sunulup bir geri çekilmesi, sürekli bir kriminalizasyon ihtimali yaratmakta; LGBTİ+'lar ve hak savunucuları üzerinde caydırıcı bir etki üretmektedir. Hukukun öngörülebilirliğinin zayıflatılması, başlı başına bir baskı mekanizmasına dönüşmektedir.

Bu kuşatma yalnızca kimlik alanını değil; kamusal görünürlüğü, örgütlenme özgürlüğünü ve emek alanındaki güvenceleri de doğrudan etkilemektedir. Çalışma yaşamında ayrımcılığa karşı etkili mekanizmaların işletilmesi, LGBTİ+ emekçilerin işten çıkarılmasına, mobbing ve dışlanma riskine daha açık hale getirmektedir. Kamusal alandaki kriminalizasyon söylemi, iş yerlerinde de "meşru" bir dışlama zemini üretmektedir. Bu durum, LGBTİ+'ları yalnızca kimlikleri nedeniyle değil; aynı zamanda güvencesizlik rejimi içinde daha kırılgan bir konuma yerleştirmektedir. Dolayısıyla LGBTİ+'lara yönelik politikalar, sınıfsal eşitsizliklerle kesişen çok katmanlı bir baskı üretmektedir. Bu nedenle mesele yalnızca kimlik değil; aynı zamanda emek ve demokrasi meselesidir.

Tam da bu noktada 8 Mart'ın tarihsel ve politik anlamı belirleyici bir yerde durmaktadır. 8 Mart, kadın emeğinin görünmezliğine ve patriyarkal sömürüye karşı yükselen kolektif direnişin tarihidir. Toplumsal cinsiyet rejimi, yalnızca kadınları değil; norm dışı kabul edilen tüm kimlikleri disipline eden bir yapıdır. Heteronormatif düzen, üretim ve yeniden üretim

süreçlerini belirli bir aile modeli ve cinsiyet normu etrafında örgütlerken; bu normun dışında kalanları dışlama ve marjinalleştirme eğilimindedir. Bu nedenle LGBTİ+'lara yönelik kurumsal kuşatma, patriyarkal düzenin yeniden tahkim edilmesiyle doğrudan ilişkilidir. 8 Mart'ın politik imkânı da tam olarak bu kesişimselliği görünür kılmasında yatmaktadır.

KESK'in Yan Yana platformuna attığı imza, emek mücadelesi ile eşitlik mücadelesi arasındaki yapısal bağı kurumsal düzeyde de teyit etmektedir. Emek örgütlerinin LGBTİ+'lara yönelik kriminalizasyon siyasetine karşı açık tutum alması, demokratik kazanımların korunması açısından önemlidir. Haklar bölünmez; bir kesimin haklarına yönelen saldırı, tüm toplumun hak güvencelerini zayıflatır.

Hak savunucularına yönelik yargı süreçleri ise bu baskı rejiminin en görünür araçlarından biridir. Defne Güzel'e yönelik dava, yalnızca bir bireyi değil; eşitlik talebini ve hak temelli örgütlenme pratiğini hedef almaktadır. "Genel ahlak" gibi muğlak kavramların hak savunuculuğu faaliyetlerine yöneltilmesi, sivil alan üzerinde caydırıcı bir etki yaratmakta ve ifade özgürlüğünü daraltmaktadır. Bu nedenle 12 Mayıs'ta Ankara'da görülecek duruşma, hukuki bir prosedürün ötesinde; ifade özgürlüğü, örgütlenme hakkı ve eşit yurttaşlık ilkesinin sınıandığı kamusal bir eşik niteliğindedir.

LGBTİ+'lara yönelik sistematik baskıların yoğunlaştığı bu dönemde, yargı süreçlerinin insan hakları perspektifiyle izlenmesi ve dayanışmanın görünür kılınması büyük önem taşımaktadır. 12 Mayıs'ta Ankara'da görülecek duruşmaya katılım, yalnızca Defne Güzel ile dayanışma değil; hukukun ayrımcılık üretmeyen ve temel hakları güvence altına alan bir çerçevede işletilmesi talebinin somut ifadesi olacaktır. 8 Mart'ın mücadele mirası da bunu hatırlatır: Eşitlik ve özgürlük, ancak kolektif savunuyla mümkündür.

İTAAT DEĞİL EŞİTLİK ŞERİAT DEĞİL LAİKLİK

Bugün biz kadınlara dayatılan bu düzeni, yalnızca bireysel yaşam tercihlerine müdahale eden bir ahlakçılık, sadece gericilik üzerinden göremeyiz. Piyasacı sistemin, faşizmin ve siyasal İslam'ın iç içe geçtiği bütünlüklü bir tahakküm rejiminin uygulamaları olarak görmek zorundayız. Bu düzen, kadınlara itaat etmeyi, yoksulluğu kabullenmeyi ve eşitsizliği kader olarak benimsetmeyi hedefler. Kadınların yaşamı üzerinde kurulan baskı, tesadüf değildir aksine toplumu dizayn eden, “aile,” “din,” “gelenek” gibi ideolojik aygıtları öne çıkaran sınıfsal ve ideolojik bir tercihin sonucudur.

Siyasal islamcı şeriatçı ideoloji, sömürüyü meşrulaştırmanın, kadın emeğinin görünmez kılınmasının, kadınların kamusal alanlardan çekilip aile içine hapsetmenin en etkili araçlarından biridir. Kadının itaat etmesi “fıtrat” olarak sunulur, eşitsizlik kutsallaştırılır, yoksulluk sabırla ve şükürle ilişkilendirilir. Faşizm ise bu ideolojiyi devlet gücüyle destekler. Hukuk, kadınların lehine değil, iktidarın ideolojik ihtiyaçlarına göre işletilir. Laiklik aşındırıldıkça, kadınların yaşam alanı daraltılır.

Türkiye’de AKP iktidarının kadın politikaları bu faşizan koşullarda yeniden inşa sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Yoksulluk nafakasının kaldırılmasının gündeme getirilmesi, boşanmanın zorlaştırılması, İstanbul Sözleşmesi’nden çıkılması, kadınların kazanılmış haklarının tartışmaya açılması, kadınları ekonomik, hukuki ve siyasal olarak güçsüzleştirmeyi hedeflemektedir. Bu politikaların ortak noktası, kadınları mülksüzleştirerek, borçlandırarak kadınları erkeğe, aileye ve piyasaya bağımlı kılmaktır. Çünkü biliyor ki kadın özgürleşirse itaat zinciri kırılır, ucuz emek düzeni çöker, ataerki çözülür ve toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanır. En önemlisi kendi varlığı sorgulanır.

Ancak bu süreci yalnızca AKP-MHP iktidarı ile açıklamak eksik olur. Bugün Türkiye’de dayatılan baskıcı ve gerici sistem, emperyalizm, kapitalizm ve ataerki ile uyumlu bir sermaye düzeninin parçasıdır. Emperyalizm, kadın özgürlüğüyle değil, istikrarla, ucuz emekle ve itaatkâr toplumlarla ilgilenir. Bu nedenle siyasal İslamcı rejimlerle işbirliği yapar, gerici iktidarlara destekler, kadın düşmanı politikaları görmezden gelir ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinleşmesine göz yumar.

Amerikan güdümlü bu şeriat rejiminin sonuçlarını Ortadoğu’da açıkça görmekteyiz. Afganistan’da kadınların eğitim hakkının tamamen ortadan kaldırılması, yalnızca dini bir tercih değildir. Kadınları üretimden ve kamusal yaşamdan tasfiye eden açık bir şeri rejimin politikalarıdır. İran’da kadınların bedenleri zorunlu örtünme üzerinden denetlenirken, kadınların özgürlük ve eşitlik talepleri devlet şiddetiyle bastırılmaktadır. Burada hedef yalnızca kadınların giyimi değil, kadınların kamusal varlığı, siyasal

sözü ve sınıfsal itirazıdır. Suriye’deki süreç ise emperyal güçlerin müdahaleleriyle şekillenen jeopolitik hesaplaşmaların hem de şeriatçı-cihatçı yapıların baskısının kadınlar üzerinde ağır sonuçlar doğurduğu bir süreç oldu.

Karanlığa Teslim Olmayacağız

Tam da bu yüzden laiklik, yalnızca bir hukuk maddesi değil, karanlığa karşı yükselen bir yaşam iradesidir. Kadınların adının sadece “aile” içinde değil, hayatın tam ortasında özne olduğu bir düzenin güvencesidir. Bedenin, emeğin, sözün ve geleceğin başkalarının inanç yorumlarına göre belirlenmediği bir toplumsal zemindir. Kimsenin ahlaki vesayet kurmadığı, yurttaşlığın eşitlik temelinde kurulduğu bir yaşam güvencesidir.

Dinin siyasallaştığı her dönemde kadınların önce kıyafetleri tartışmaya açılır, ardından kahkaha, sonra çalışma hakkı, sonra boşanma hakkı... Çember adım adım daraltılır. Fakat her baskı dönemi, aynı zamanda direncin de büyüdüğü zamanlardır. En ağır koşullarda bile kadınların sözü yeraltı suları gibi yolunu bulur, görünmez sanılan emek görünür olur, yalnız bırakılmak istenenler yan yana gelir, korku duvarları tuzla buz olur. Lysistrata’nın çağrısındaki cesaret gibi, sesinde yankılanan meydan okuma gibi kadınlar omuz omuza verdiğinde en kadim sandığımız düzenlerin temelleri titrer, taş duvarlar çatlar, en ketum diller çözülür, iktidarın kibri dağılır, hayat yeniden kurulmaya başlar.

İtaat değil eşitlik.

Şeriat değil laiklik.

YAŞASIN KADIN MÜCADELEMİZ!

ORTADOĞU'DA KADIN OLMAK: **BASKI, DİRENİŞ VE UMUT ARASINDA**

Sömürgeci ve kapitalist sistemler yıllardır Ortadoğu üzerinde uyguladığı emperyalist politikalarla savaş ve çatışma halinin kronikleşmesine neden olmaktadır. Egemen devletler yerel işbirlikçi iktidarların desteğiyle işgal ettiği topraklardan çıkarı bittiğinde çekilirken ve bu süreçte oluşturdıkları çete yapılarıyla, toplumsal kaosa neden olmuşlardır. 2010 yılında Tunus'ta başlayan ve domino etkisiyle Ortadoğu'yu etkisi altına alan halk ayaklanmaları, yıllardır Suriye'de süregelen iç savaş, cihadist radikal İslamcı gruplar başta Kürtler olmak üzere tüm muhalif etnik ve inanç kesimlerine yönelik saldırıları ve dini sömürerek türeyen çete yapılanmalarının artışı, bölgenin çalkantılı yapısını gözler önüne sermektedir.

Ortadoğu'da kadın olmak sınırlarla, savaşlarla, ataerkil düzenle ve çoğu zaman görünmez kılınan bir direnişle iç içe yaşamak demektir. Bu coğrafyada kadınların yaşamı yalnızca bireysel tercihlerle değil siyasal rejimler, dini yorumlar, geleneksel normlar ve küresel güç ilişkileri tarafından şekillendirilir. Ancak Ortadoğu'yu yalnızca "kadınların ezildiği bir coğrafya" olarak tanımlamak eksik ve indirgemeci bir yaklaşımdır. Çünkü bu topraklar aynı zamanda kadın mücadelesinin, kolektif direnişin ve dönüştürücü gücün de merkezlerinden biridir.

Ortadoğu, dinin toplumsal, siyasal ve kültürel hayatın merkezinde yer aldığı bir bölge olması sebebiyle, kadınların haklarından mahrum bırakılmaları ve kamusal alandan dışlanmaları konusundaki tartışmaların en yoğun yaşandığı coğrafyalardan biridir. Bu gerçeklik, bölgenin tarihsel, sosyokültürel ve politik bağlamından bağımsız düşünülemez. Ancak sorunun merkezinde, dinin kendisinden ziyade, dinin eril yorumları ve bu yorumların siyasal araçlara dönüştürülmesi yatmaktadır. Erkek egemen, militarist ve sömürgeci rejimler, kadınların güçlü duruşu ve mücadelesinden rahatsızlık duymakta, yaşamın her alanında kadınların hayatını din üzerinden şekillendirmeye çalışmaktadır.

Ataerkil Düzenin Çok Katmanlı Yüzü

Ortadoğu'da ataerkillik yalnızca aile içinde değil devlet, hukuk, ekonomi ve din yorumları aracılığıyla kurumsallaşmıştır.

Kadınlar:

Kamusal alanda sınırlı temsile,
Eğitim ve istihdamda eşitsizliğe,

Bedenleri ve yaşamları üzerinde erkek egemen sistemin baskısı ve denetime maruz bırakılmaktadır. Birçok ülkede kadınlar hâlâ evlilik, boşanma, miras ve velayet gibi temel haklarda erkeklerle eşit değildir.

“Namus”, “ahlak” ve “gelenek” kavramları, kadın bedenini kontrol altına almanın araçları olarak kullanılmaktadır.

Savaşın ve Çatışmanın En Ağır Yüğü Kadınların Omzunda

Ortadoğu, uzun yıllardır savaşların ve çatışmaların merkezinde yer alıyor. Bu süreçlerden en ağır şekilde etkilenenler ise kadınlar ve çocuklar oluyor.

Zorunlu göç,
Yoksulluk,
Cinsel şiddet,
Erken yaşta evlilikler

Kadınların hayatının parçası haline geliyor. Savaş, kadınlar için yalnızca bir güvenlik sorununu değil; aynı zamanda ekonomik, psikolojik ve toplumsal bir yıkım anlamına geliyor. Buna rağmen kadınlar, hayatta kalma mücadelesinin en güçlü aktörleri olarak aileleri ve toplulukları ayakta tutuyor.

Emek, Yoksulluk ve Görünmeyen Kadınlar

Ortadoğu’da kadın emeği büyük ölçüde görünmezdir.

Kadınlar:
Tarımda,
Ev içi üretimde,
Bakım emeğinde

Ortadoğu’da ideolojik bir araç olarak kullanılan din ile kadınların eğitim, çalışma, siyasi ve sosyal hayata katılım gibi temel hakları engellenmekte ve çoğu zaman bu durum dini gerekçelerle meşrulaştırılmaktadır. “Allah” da, kitap da, fetva da, yönetim de bizden sorulur” anlayışıyla eril zihniyetin hüküm sürdüğü bu gerçeklikte, kadınlar cinsel obje olarak görülmemekte ve ev içinde kalmaya zorlanmaktadır. Bazı ülkelerde kadınların erkek olmadan dışarı çıkması dahi yasaklanmış durumdadır.

Yoğun şekilde çalışmasına rağmen bu emek

çoğu zaman ekonomik değer olarak kabul edilmez. Neo liberal politikalar, savaş ekonomileri ve güvencesiz istihdam biçimleri kadın yoksulluğunu daha da derinleştirmektedir. Kadınlar hem ücretsiz emekçi hem de en güvencesiz işgücü olarak sistemin yükünü taşımaktadır.

Tüm bu baskılara rağmen Ortadoğu, kadın direnişinin en güçlü örneklerine sahne olmaktadır.

İran’da, Filistin’de, Kürt coğrafyasında, Lübnan’da, Mısır’da ve daha birçok yerde;

**“Kadınlar Sokaklarda,
Sendikalarda,
Mahallelerde,
Ekoloji ve barış hareketlerinde
Eşitlik ve özgürlük mücadelesi
vermektedir.”**

“Jin, Jiyan, Azadî” sloganı, Ortadoğulu kadınların yaşamı savunan politik duruşunun evrensel bir ifadesi haline gelmiştir. Bu slogan, kadın özgürlüğü olmadan ne toplumsal barışın ne de gerçek bir demokrasinin mümkün olmadığını haykırmaktadır.

Kadınlar üzerindeki bu baskılara rağmen, Ortadoğu’daki kadınlar hakları için mücadele etmeye ve eril zihniyete karşı direnişlerini büyütmeye devam etmektedir. Kadınların mücadelesi, yalnızca Ortadoğu’da değil, tüm dünyada ilham kaynağı olmaya devam etmektedir.

Ortadoğu’da kadın olmak, her şeye rağmen umudu diri tutmaktır. Yıkımın ortasında yaşamı yeniden kurmak, suskunluğa karşı söz almak ve karanlığa karşı dayanışmayı büyütme-dir.

ÊRÎŞA HEVPAR A NÎZAMA BAVİKSALARÎ

Buyerên li Rojava û Îranê nîşan didin ku êrîşên li ser destkeftiyên jinan ne yekalî û ne demkî ne; Berevajî vê, bi zelaî diyar dike ku ew berhema nîzameke baviksalarî ye ku li ser asta cîhanî tevdigere. Ev mînak, bi şert û mercên siyasî yên cuda, nîşan didin ku çawa pêkanînên jiyane yên wekhevîxwaz, ên ku jin tê de azad in, ji bo dewlet û navendên desthilatdariyê weke xeteriyeke hevpar tê dîtin.

Zordestiya dewletê ya zêdebûyî ya piştî xwepêşandanên li Îranê û daneyên ku nîşan didin ku bi hezaran kes jiyana xwe ji dest dane, bi awayekî zelal nîşan didin ku jin di vê pêvajoyê de bedêla herî giran didin. Baş tê zanîn ku jin di pratîkên dewleta Îranê de bi awayekî sistematîk tînin kirin hedef. Ji aliyê din ve, dewletên rojavayî li dijî vê rewşê bi axaftinên “mafên mirovan” derdikevin û carinan heta nîqaşên destwerdana eşkere jî dixin rojê xwe. Lêbelê, eşkere ye ku ew helwest ti pêwendiyê we ya rasteqîn bi azadiya gel û azadiya jinan re nîne.

Yek ji mînakên herî berbiçav ên ku nîşan dide dîskursa azadiyê çawa tê amûrekin, Rojava ye. Li wir, di bin pêşengiya jinan de sistemeke jiyane ya jin-navendî û wekhevparêz hatiye avakirin. Lê bi piştgiriya ku dewletên rojava, li gorî berjewendiyên xwe yên siyasî û aborî, didin hikûmeta Şamê -bi zelaî tê dîtin ku ferqa rejîma Şamê û rêxistinên wek HTŞ û DAÎŞê li gorî şertên siyasî pir kêmin- rê li ber tunekirina destkeftiyên civakî û siyasî yên Rojavayê vedike. Rastiya ku wan aktoran, ku di asta retorîkê de xwe parêzerên azadiya

jinan û azadiya mirovan nîşan didin, modelê civakî ku jin tê de di pratîkê de rolên bingeîn dilîzin paşguh dikin, bi awayekî zelal nîşan dide ku dîskursa “azadiyê” ji bo berjewendiyên împeryal û domandina nîzama baviksalarî çawa tê bikaranîn.

Êrîşên hikûmetê yên li ser destkeftiyên ku jinan li Tirkiyeyê bi têkoşînên dirêj bi dest xistine û piştgiriya ku di çarçoveya siyaseta Sûriyê de ji hikûmeta Şamê re tê dayîn, ji wêneya giştî ya ku li vir tê pêşkêşkirin serbixwe nînin. Li vir pirsgerêk ne tenê bi tîkiliyên “berjewendiyên neteweyî” an jî hestiyariya dij-Kurd tê diyarkirin; her weha bêtehemûlî li hember nîşandana ku jiyaneke jin-navendî û wekhevparêz dikare were avakirin jî di nav de ye. Armanc ne bi tenê erdnîgariyeke taybet an jî avahiyeke siyasî ye, lê belê paşguhkirina ramaneke nîzama civakî ye ku li ser wekhevî û xwedî-gotina jinan hatiye damezrandin.

Dema ku mînakên Rojava û Îranê bi hev re tînin nirxandin, zelaltir dibe ku jin, bêtir ku li netewe, ol an jî erdnîgariyê bê nihêrîn, rûbirûyî êrîşên baviksalarî dibin. Baviksalarî xwe bi rêya şer, biryarên dîplomatîk û hevbendiyên siyasî nûjen dike û bi vî rengî hewl dide ku têkoşînên jinan ji bo avakirina jiyaneke wekhev û azad bindest bike. Ji ber vê yekê, têkoşîna jinan bi sînorên herêmî nayê sînordarkirin; di her şert û mercê de, ji bo jinan li her derê girîng e ku bi hev re hevgirtî bin. Ji ber vê yekê em dibêjin hevgirtina jinan sax mayîne û em dibêjin bijî hevgirtina jinan!

ÖZEL SAVAŞ POLİTİKALARINA KARŞI KADINLARIN MÜCADELESİ

Savaş artık sadece cephede yürütülmüyor. Tankların, topların ve sınır hatlarının ötesinde; zihinlerde, gündelik hayatta, aile içinde, sosyal medyada, ekonomi politikalarında sürdürülüyor. “Özel savaş politikaları” dediğimiz şey tam da budur: Toplumun en hassas damarlarına dokunan, korku ve çözülme üreten, direnişi içeriden kırmayı hedefleyen sistematik stratejiler.

Ve bu stratejilerin merkezinde de çoğu zaman kadınlar vardır.

Kadın bedeni hem sembolik hem de politik bir alan olarak hedef alınır. Çünkü kadın yaşamı yeniden üretir, kültürü taşır, hafızayı aktarır ve kolektif direnişin sürekliliğini sağlar. Bu yüzden özel savaş, kadını yalnızlaştırarak,

yoksullaştırarak, itibarsızlaştırarak ve şiddetle sindirerek toplumu çözmeye çalışır.

1. Özel Savaş Nedir?

Modern İktidarın Görünmez Cephesi

Özel savaş, klasik askeri işgalden farklı olarak; psikolojik harp, medya manipülasyonu, ekonomik kuşatma, kimlik politikaları üzerinden kutuplaştırma ve toplumsal çözülme stratejileriyle yürütülür.

Bu politikalar;

- Toplumsal örgütlülüğü zayıflatmayı
- Güvensizlik ve korku üretmeyi
- Kadın-erkek eşitsizliğini derinleştirmeyi
- Kültürel hafızayı silikleştirmeyi

- Direniş dinamiklerini itibarsızlaştırmayı hedefler.

Özellikle neoliberal dönemde savaş, askeri bir eylem olmaktan çıkıp bir “toplumsal mühendislik pratiği” haline gelmiştir. Bu mühendislik pratiği en sert biçimde kadınlar üzerinde görünür olur.

2. Kadın Bedeni Bir Savaş Alanı Olarak

Tarihsel olarak savaşlarda tecavüz, zorla yerinden etme ve cinsiyete dayalı şiddet bir “yan etki” değil, bilinçli bir savaş taktiği olarak kullanılmıştır.

Bosna-Hersek savaşında sistematik tecavüz kamplarının kurulması, kadın bedeninin toplumsal aşağılamanın aracı olarak kullanıldığını göstermiştir.

Irak ve Suriye’de yaşanan çatışmalarda ise özellikle Êzidî kadınların maruz kaldığı köleleştirme ve cinsel şiddet, savaşın kadın bedenini bir mülkiyet nesnesine dönüştürme pratiğini açıkça ortaya koymuştur.

Kadın bedeni üzerinden yürütülen bu saldırılar üç amaç taşır:

1. Toplumsal onuru hedef almak
2. Kolektif travma yaratmak
3. Direniş iradesini kırmak

Ancak bu tablo tek yönlü değildir. Kadınlar aynı zamanda savaşın öznesi, direnişin kurucu gücü olmuştur.

3. Orta Doğu ve Kürdistan: Kimliğe ve Kadına Yönelik Çok Katmanlı Baskı

Orta Doğu’da savaş yalnızca askeri değil; aynı zamanda mezhepsel, etnik ve patriyarkal kodlar üzerinden yürütülür. Kadın hem devlet şiddetinin hem de geleneksel erkek egemen yapının baskısı altında kalır.

Kürdistan coğrafyasında ise özel savaş politikaları çoğu zaman şu biçimlerde görünür:

- Kadın örgütlenmelerinin kriminalize

edilmesi

- Dil ve kültür üzerinden kimlik erozyonu
- Ekonomik yoksullaştırma
- Medyada kadın mücadelesinin itibarsızlaştırılması
- Aile içi şiddetin politik bağlamdan koparılarak bireyselleştirilmesi

Kadınlar yalnızca devlet politikalarıyla değil; savaşın yarattığı militarist kültürle de mücadele etmek zorunda kalır. Militarizm, erkekliği yüceltir; kadını ise itaat ve sessizlikle özdeşleştirir.

Ancak bu coğrafyada güçlü bir karşı-pratik de gelişmiştir.

4. Rojava Deneyimi: Kadın Özgürlük Paradigması

Rojava’da gelişen kadın örgütlülüğü, özel savaş politikalarına karşı en dikkat çekici deneyimlerden biridir.

Kongra Star öncülüğünde kurulan kadın meclisleri; ekonomi, adalet, eğitim ve savunma alanlarında kadınların eşit temsiliyetini esas alan bir model geliştirmiştir.

Bu deneyim, üç temel noktada özel savaşa karşı bir alternatif sunar:

- Kadınların öz savunma hakkını meşru görmesi
- Eşbaşkanlık sistemiyle erkek egemen siyaseti kırması
- Jineoloji yaklaşımıyla kadın merkezli bilgi üretimini savunması

Bu pratik, “kadın özgürleşmeden toplum özgürleşemez” ilkesini somutlaştırmıştır.

5. Ekonomik Kuşatma ve Kadının Yoksullaştırılması

Özel savaşın görünmeyen yüzlerinden biri ekonomik şiddettir.

Kadınların iş gücüne katılımının azaltılması,

sosyal hizmetlerin tasfiye edilmesi, bakım emeğinin tamamen kadınlara yüklenmesi; kadınları kamusal alandan geri çekmeye zorlar.

Neoliberal politikalar savaşla birleştğinde ortaya çıkan tablo şudur:

- Kadın emeğinin güvencesizleşmesi
- Yoksulluğun kadınlaşması
- Göç ve yerinden edilmenin kadınlar üzerinde ağırlaşması

Yoksulluk, kadını şiddete karşı daha savunmasız bırakır. Bu yüzden ekonomik bağımsızlık, özel savaşa karşı direnişin temel başlıklarından biridir.

6. Psikolojik Savaş ve Algı Yönetimi

Özel savaş sadece fiziksel ya da ekonomik değildir; aynı zamanda zihinseldir.

Kadın mücadelesi çoğu zaman:

- “Aileyi yıkmakla” suçlanır
- “Toplumsal değerleri bozmakla” itham edilir
- “Dış güçlerin projesi” olarak gösterilir

Bu söylemler kadınları yalnızlaştırmayı hedefler. Oysa kadın dayanışması, tam da bu yalnızlaştırma politikasına karşı kolektif bir panzehirdir.

7. Mücadele Yöntemleri: Direnişin Çok Katmanlı İnşası

Sol bir perspektiften özel savaş politikalarına karşı mücadele şu ayaklar üzerine kurulmalıdır:

- **Örgütlü Kadın Dayanışması:** Mahalle komiteleri, sendikal kadın meclisleri, kooperatifler.
- **Ekonomik Öz-örgütlenme:** Kadın kooperatifleri, kolektif üretim alanları.
- **Politik Bilinçlenme:** Toplumsal cinsiyet eğitimi, militarizm eleştirisi, anadilde bilinç çalışmaları.
- **Uluslararası Dayanışma:** Birleşmiş

Milletler’in 1325 sayılı kararı gibi mekanizmaların etkin uygulanması ve yerel kadın hareketlerinin küresel ağlarla buluşması

- **Kültürel Hafızanın Korunması:** Dil, sanat, edebiyat ve kolektif anlatıların yaşatılması.

Kadın, Hafıza ve Gelecek

Özel savaş politikaları kadınları hedef alır çünkü kadın, toplumsal sürekliliğin taşıyıcısıdır.

Ancak tarih gösteriyor ki kadınlar yalnızca mağdur değil aynı zamanda dönüştürücü öznelerdir. Orta Doğu’dan Kürdistan’a, Latin Amerika’dan Afrika’ya kadar kadın hareketleri, savaşın karanlığına karşı kolektif bir ışık yakmıştır.

Özel savaşın en büyük hedefi hafızadır.

Kadın mücadelesinin en güçlü silahı ise dayanışmadır.

DAYANIŞMA, KORKUNUN KARŞISINDA EN RADİKAL CEVAPTIR.

الوجه النسائي للهجرة: واقع عمل وحياة النساء المهاجرات في تركيا

الهجرة، في أبسط تعريفاتها، هي انتقال الأفراد من مكان إقامتهم إلى مكان آخر بشكل مؤقت أو دائم لأسباب اقتصادية أو اجتماعية أو سياسية أو بيئية. وفي الأدبيات الدولية، يُنظر إلى الهجرة غالباً في إطار عبور الحدود الدولية. ووفقاً لتعريف منظمة العمل الدولية، فإن الهجرة تعني مغادرة الأفراد لبلدانهم الأصلية بهدف العيش في بلد آخر بصورة مؤقتة أو دائمة. وفي الوقت الحاضر لم تعد الهجرة مجرد حركة سكانية، بل أصبحت ظاهرة متعددة الأبعاد ترتبط بشكل مباشر بأسواق العمل والسياسات الاجتماعية وعمليات التنمية.

وفي هذا الإطار، تشكّل النساء المهاجرات جزءاً مهماً من حركة العمل العالمية. وتُعد تركيا، بحكم موقعها الجغرافي، إحدى الدول التي تتقاطع فيها موجات الهجرة المختلفة، الأمر الذي يجعل عمل النساء المهاجرات أكثر وضوحاً في الحياة الاقتصادية والاجتماعية. وتشير الدراسات الأكاديمية إلى أن النساء المهاجرات يتركزن بشكل خاص في قطاعات الخدمات والسياحة وصناعة النسيج وأعمال الرعاية المنزلية. وعلى الرغم من أن هذه القطاعات غالباً ما تكون كثيفة العمالة، فإنها تعكس أيضاً مساهمة النساء المهاجرات في الاقتصاد الإنتاجي واقتصاد الخدمات.

ومع ذلك، فإن البعد المرتبط بالنوع الاجتماعي في الهجرة قد يخلق بعض مجالات المخاطر الخاصة في الحياة العملية. فبيئات العمل المغلقة، والعمل غير الرسمي، أو العلاقات المهنية الهرمية قد تزيد من احتمالية تعرض النساء المهاجرات للضغط النفسي أو التمييز أو التحرش الجنسي في مكان العمل. وتشير الأدبيات إلى أن مثل هذه الحالات غالباً ما لا يتم الإبلاغ عنها، وذلك بسبب عوائق اللغة أو الخوف من فقدان العمل أو القلق المرتبط بالوضع القانوني. ولهذا السبب أصبح موضوع التحرش الجنسي أحد المحاور التي تحظى باهتمام متزايد في النقاشات المتعلقة بعمل النساء المهاجرات.

كما تُظهر الأبحاث العالمية أن الأزمات الاقتصادية والنزاعات والفقر قد تؤثر على النساء بشكل أكبر خلال عمليات الهجرة. وتشير بيانات هيئة الأمم المتحدة للمرأة إلى أنه في حال استمرار الاتجاهات العالمية الحالية، فإن ملايين النساء قد يواصلن العيش تحت خطر الفقر والهشاشة خلال السنوات القادمة. ويؤكد هذا الواقع ضرورة التعامل مع قضايا النساء المهاجرات ليس فقط من خلال سياسات الهجرة، بل أيضاً عبر سياسات الحماية الاجتماعية وسوق العمل والمساواة بين الجنسين.

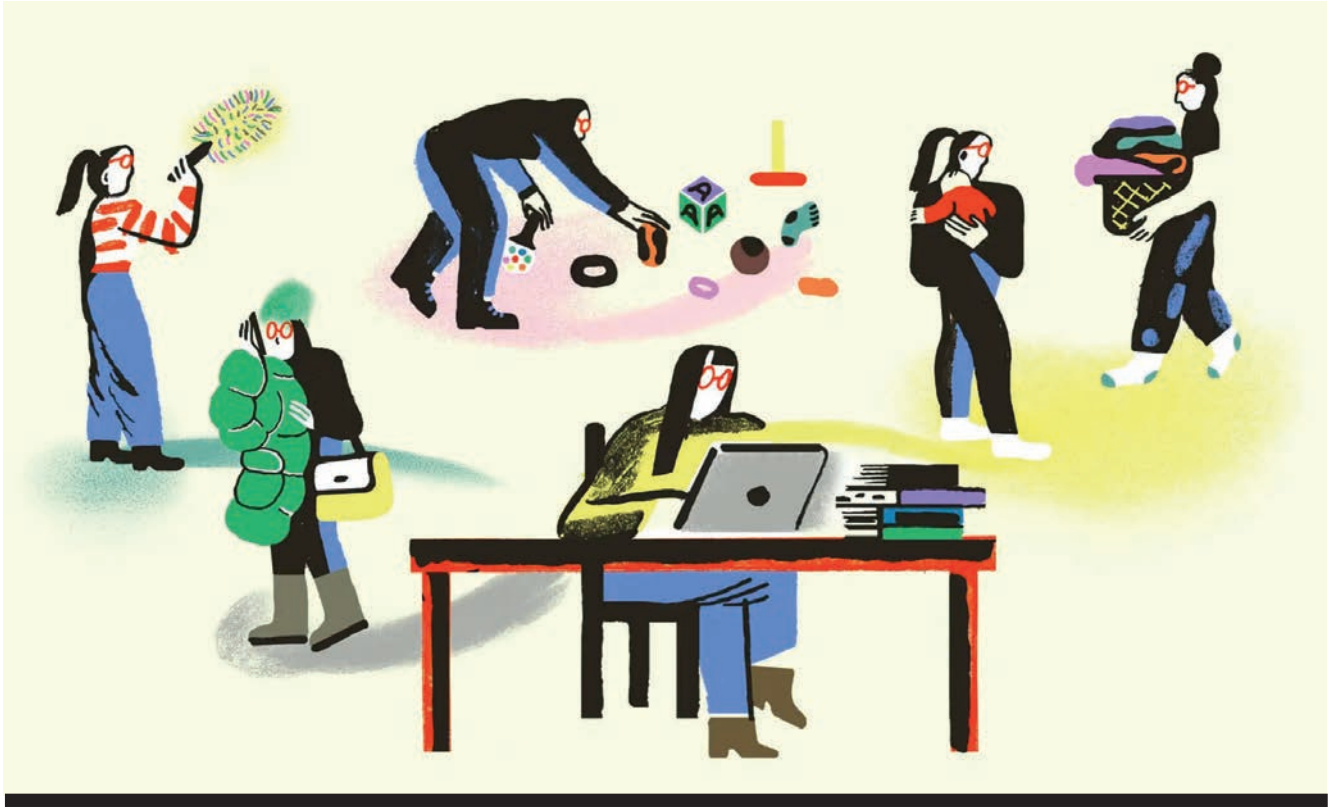
وفي تركيا، توضح الدراسات أن عوائق اللغة وضعف الشبكات الاجتماعية والعمل غير الرسمي قد تحد من مشاركة النساء المهاجرات في سوق العمل. وفي المقابل، فإن زيادة فرص الوصول إلى التعليم، وتعزيز الشبكات الاجتماعية المحلية، وتوسيع فرص العمل النظامي، تُعد من العوامل التي تدعم الاندماج الاقتصادي والاجتماعي وتعزز الأمان في بيئة العمل. ولهذا تتجه المقاربات الدولية بشكل متزايد نحو سياسات أكثر شمولاً، تدعو إلى ضمان وصول النساء المهاجرات إلى الحقوق الأساسية بغض النظر عن وضعهن القانوني.

وفي الختام، لا يمكن تناول قضية النساء المهاجرات في تركيا فقط من زاوية المخاطر الاجتماعية، بل ينبغي النظر إليها أيضاً باعتبارها مجالاً للتحويل الاقتصادي والاجتماعي. فتعزيز بيئات العمل

الآمنة، وضمان الوصول إلى آليات الشكاوى، وتوفير التعليم اللغوي، وبرامج التكيف المهني، وتحسين الوصول إلى الخدمات الاجتماعية، كلها عوامل تسهم في تحسين جودة حياة النساء المهاجرات وتعزز التماسك الاجتماعي. وعند إدارة الهجرة بسياسات سليمة، فإنها لا تكون مجرد عملية يجب التعامل معها، بل يمكن أن تشكل أيضاً مجالاً مهماً للتنمية المجتمعية.

8 MART: BİRLİK AMA NASIL?

EŞİTLİK, YALNIZCA TALEP DEĞİL İLİŞKİ BİÇİMİ

Sabah saat 06.30. Alarm çalıyor. Evde herkes uyanmadan kalkılıyor. Kahvaltı hazırlanıyor, çanta kontrol ediliyor, evde bakıma ihtiyaç duyan yakınının ilaç saati hatırlanıyor; bakım sorumluluğunun gerektirdiği her ayrıntı düşünülüyor.

Ardından işe yetişme telaşıyla evden çıkılıyor. Gün içinde toplantılar, yazışmalar, sorumluluklar...

İşte söz almak için iki kez düşünmek zorunda kalıyor; aynı cümleyi bir erkek söylediğinde daha az açıklama yeterli oluyor.

Akşam eve dönüyor. İkinci mesai başlıyor.

Ama bazen hikâye burada bitmiyor...

Bazen o kadın, gece gördüğü şiddetin izini kapatmaya çalışarak güne başlıyor.

Bazen sesini yükseltmemeyi öğrenmiş oluyor.

Bazen çocuklarının korkmaması için susuyor.

Bazen ekonomik güvencesizliğin, bazen toplumsal baskının, bazen yalnız bırakılma korkusunun içinde yaşamaya devam ediyor.

Ve ertesi sabah yine 06.30'da alarm çalıyor.

Hayat, yaşanmış hiçbir şeyi beklemiyor.

Yük sırtında. Uyu. Kalk. Düşünme. Çalış. Unut... Devam et.

Bu kadın tek değil. İstisna da değil. Bu kadının hikâyesi, bugünün Türkiye'sinde milyonlarca kadının ortak hikâyesi.

Biz 8 Mart'ta "Birlik, mücadele, dayanışma" diyoruz.

Ama bu kadının hayatında ne değişiyor?

Neden hâlâ bakım yükü büyük ölçüde kadının omzunda?

Neden hâlâ eşit işe eşit ücret tartışma konusu?

Neden şiddet yalnızca haber başlıklarında görünür oluyor ve kadın ertesi gün yine aynı hayatın içine dönmek zorunda kalıyor?

Neden tüm sözlere, tüm çağrılara rağmen şiddet artıyor?

Neden karar masalarında kadın sayısı artarken kararın yönü değişmiyor?

Bu tablo tesadüf değildir.

Şiddetin ve eşitsizliğin bir yöntem olarak kanıksanması, cezasızlıkla normalleşmesi; gücün üstünlüğe, üstünlüğün tahakküme dönüştüğü bir düzenin sonucudur.

Böyle bir düzende şiddet yalnızca kadına yönelmez. Çocuğa, yaşlıya, engelliye, güçsüz görülen erkeğe de yönelir.

“

Çünkü mesele kişisel bir sapma değil; egemen bir ilişki biçimidir.

Sorun yalnızca temsil meselesi değil.

Sorun, gücün eşitsiz kurulduğu ilişki biçimidir.

”

Judith Butler, bizi, birlik fikrini benzerlik üzerinden değil, ortak kırılگانlıkların tanınması üzerinden düşünmeye çağırır. Şiddet gören kadının kırılگانlığı konforumuzu bozmadığı sürece görünmez kalıyorsa, orada birlik yoktur. Eğer dayanışma yalnızca güçlü ve güvende olanlar arasında kuruluyorsa, en çok korunması gereken yine yalnız kalır.

Değişmeyen şey tam da burada:

Yapılar dönüşmeden söylemler çoğalıyor.

Sloganlar yükselirken gündelik hayat aynı kalıyor.

Kadınlar şiddetle yaşamaya “mecbur” bırakılıyor.

Oysa değişim, yalnızca hak talep etmekle olmaz; ilişki biçimini dönüştürmekle olur.

Alexandra Kollontai, “yeni kadını” yalnızca hak talep eden değil; toplumsal ilişkileri dönüştüren ve yeni bir ilişki biçimi kuran bir özne olarak tarif eder.

Peki yeni ilişki biçimi ne demek?

Şiddet karşısında yalnız bırakmamak.

Hukuk güvencesini gerçek ve işler kılmak.

Ekonomik bağımsızlığı gerçek bir güvence haline getirmek.

Bakım yükünü kamusal sorumluluk olarak görmek.

Söz hakkını eşit dağıtmak.

Eleştiriyi tehdit değil katkı olarak görmek.

Kadınları yarıştırmak yerine güçlendirmek.

Neden değişmiyor?

Çünkü eşitlik talebi bazen dışarıya yöneltiliyor, ama içerideki küçük adaletsizlikler “önemsiz” sayılıyor.

Çünkü konfor alanı terk edilmek istenmiyor.

Çünkü birlik, zaman zaman sorgusuz uyumla karıştırılıyor.

Çünkü şiddet, yalnızca fiziksel olanla sınırlandırılıp ekonomik ve psikolojik boyutları görmezden geliniyor.

“

Oysa gerçek birlik:

Risk alır.

Yanlış olanı “bizden” diye savunmaz.

Adaleti seçici uygulamaz.

Şiddet karşısında tarafsız kalmaz.

”

8 Mart, yalnızca bir anma günü değildir. Bir aynadır. Kendimize bakma cesareti gösterdiğimizde anlam kazanır.

Bugün o sabah 06.30’da uyanan kadının hayatında neyi değiştirebiliriz?

Şiddetle yaşamaya mecbur kalmaması için hangi somut adımı atacağız?

Bakım yükünü nasıl paylaşacağız?

Karar süreçlerinde kadınların etkisini nasıl gerçek kılacağız?

Dayanışmayı nasıl güvenli bir zemine dönüştüreceğiz?

Eğer 8 Mart gerçekten birlik, mücadele ve dayanışma günü olacaksa, bu yalnızca karşıya karşı değil; içeride de adalet kurmayı gerektirir.

Birlik; benzerliğin değil, eşitliğin adıdır.

Dayanışma; konforun değil, sorumluluğun adıdır.

Mücadele; yalnızca talep değil, dönüşüm cesaretidir.

Bu yıl 8 Mart’ta sorumuz şu olsun:

O kadının hayatında bir yıl sonra ne değişmiş olacak?

Eğer bu soruya somut bir cevap veremiyorsak, henüz birlik olmamışız demektir.

DOKUNMAYIN MENOPOZLUYUM!

“Pazar günü sabahın köründe geziye mi gidilir? Anladık gününbirlik gezi ama günü biraz geç başlatsalar olmaz mı?” diyerek reddettim arkadaşımın mağara gezisi teklifini. Kendi mağaramda kalmaya niyetliydim. Üstelik menopozlu hallerim beni geriyor, kimseye çatmamak için kendime çatıyordum.

Madem evdeyim, birikmiş dergileri okuyayım, dedim. Irkçılık dosyasını işleyen bir dergiye başladım, daraldım. Sonra bir züppenine eline

geçtiğinden beri birçok kişi gibi benim de hesabımın askıya alınmasıyla tekrar hesap açıp mütevazı takıldığım X'e bakayım dedim. Bakmaz olaydım. Yine baskı, zam, zulüm, kayıp haberleri...

En son şiir okumaya karar verdim. Şeker hastası bir şairin şiirini okuyordum.* Şiir iyiydi ama ben daralmak için bahane arıyordum. Vücudumu ateş basıyor, pis pis terliyordum. Baktım olmayacak kendimi kovdum evden.

Yürüdüm cadde boyu. Reklam panolarında bir dizi reklamı vardı. Yabancılar imiş dizinin ismi, yoo, “Yalancılar”mış. Bu nasıl dizi ismi, bu nasıl dizi derken afişi iyice inceledim. Genç ve görece çekici iki kadın ve iki erkek, öğrenilmiş delici bakışlarla poz vermişler. Peeh, dedim, popüler kültür... Midem bulandı, menopozdan mı dizinin reklamından mı bilemedim.

Ayaklarım beni her zamanki başıboş gezmelerimin mekânı olan parka götürdü. Parkı boydan boya dolandım. Banklarda oturup çekirdek çitleyenler, çocuklarını ve köpeklerini gezdirenler, el ele mutlu mesut yürüyen genç, orta yaşlı çiftler, top oynayanlar, bir parkta görülebilecek normal canlılar. Onların normalliği bana da geçer diye umdum, olmadı. Burnumdan solumaya devam ediyordum, başımın ağrısı da cabası.

Parkın görece ıssız yerlerindeki ağaç altları kapılmıştı. Yola yakın yerinde boş bir ağaç altı bulup oturdum. Geçmiş tecrübelerimden yola çıkarak bu kadim ağaç derdimi alır, diye düşünüyordum. Ağacın altına, toprağın üstüne oturup ayaklarımı toprağa, sırtımı ağaca yasladım. Cep telefonumu ve gözlerimi kapattım. Araç trafiğinin ve insanların sesleri uzaktan bir uğultu gibi geliyordu. Rüzgarla kıpırdayan yaprakların şarkısına kulak verdim. Karıncaların ayak seslerini bile duyuyordum artık. Rahatlamıştım. Başımın ağrısı ve sinirim geçmeye başlamıştı.

Birden bacağımda yürüyen karıncanın verdiği rahatsızlıkla gerçek dünyaya geri döndüm. Karıncaya kızmadım, kibarca kovdum onu. Genç bir adam geldi. “Excuse me, do you speak English?” dedi. “No kardeşim, İngilizce yok bende.” dedim. Bir an durdu, teşekkür edip gitti. Kabalığımdan utandım.

Tekrar gözlerimi kapattım, kollarımı kavuşturdum ki beden dilinden anlayanlar kendimi

dışarıya kapattığımı anlasınlar ve bana yanaşmasınlar. Bir grup güvercin alçak uçuşla yanımdan geçti. Onlardan biri tüyünü düşürdü, tüy yavaş yavaş alçalıp kafama kondu. Benden daha yaşlı bir kadın geldi, bastonuna dayanarak tepemde dikildi. “Kızım, kafanda tüy var.” dedi. Tüyü alıp yere bıraktım. Kadın dizlerinin ağrısından başlayıp gelininin zulmünden devam etti. Bense dümdüz ona bakıyor, ha, hı, hım gibi dinlediğime dair sesler bile çıkarmıyordum. İyice yaşlanınca ben de mi böyle olacağım, diye düşünmekten de kendimi alamıyordum. Elimle başımı tuttum istemsizce. Kadın bu defa gitmesi gerektiğini anladı.

Bu park beni rahat bırakmayacak, en iyisi gideyim, diye düşünüyorken karşıdan mahal lede arada bir gördüğüm, ince uzun, uzun kır saçlı, küpeli şalvarlı, orta yaşlarda görünen adam geldi. Hemen yanıma teklifsizce oturup sırtını ağaca yasladı. Konuşmadı, ben de konuşmadım. Galiba merakımdan kalkıp gitmedim de. Beş dakika kadar öylece oturduk. Sıkıldım. Yerimden kıpırdayıp kalkmaya hazırlanırken “Senin derdin ne?” dedi. Sorusundan çok ilk defa duyduğum sesine şaşırdım. Eski, paslı bir sestiyim ama kulak da tırmalamıyordu. “Menopozluyum.” dedim kendime şaşarak. “Yok ya, hiç de yaşlı görünmüyorsun.” derken yüzüme, kırıksıklık arar gibi dikkatle bakıyordu.

“Ben andropozlu değilim.” dedi biraz sonra. İçimden bana ne, dedim, dışımdan hiçbir şey...

“Peki ya, senin derdin ne?” dedim.

“Derdim falan yok.”

“Öyleyse neden yere tükürüyorsun? Hiç inkâr etme, birkaç kere sokakta gördüm seni yere tükürürken.”

“Ayyy, şimdi yere tükürmenin ayıp ve zararlı olduğuna dair nutuk çekeceksin. Öğretmen misin yoksa? Iyy, menopozlu öğretmen de hiç çekilmez.”

“Çekme kardeşim, gelip yanıma oturan da konuşmaya başlayan da sensin.”

“Dur, tamam, sana bir açıklama borçluyum. Yere tükürmem, atalarımın kalma bir alışkanlık.”

“Atalarından kalan her şeyi yapıyor musun?”

“Yok, bazen atları takip ederim.”

“Atlar mı? Benim bildiğim lamalar tükürür, atlar değil.”

“O başka, aslında ben, dünyaya ve hayata tükürüyorum.”

“Hıh, şimdi de entelektüel sosla yaptığını normal göstereceksin, öyle mi? Yemezler.”

“Tamam ya, dua et suratlara tükürmüyorum.”

Bunu der demez kendimi biraz geriye çekip gözlerimi ayırarak ona bakarken kahkaha attı. Adam, ilginç olmaya çalışıyor, etraftaki aynılıktan sıkılmış olmalı, diye düşünürken önümüzden bir örümcek adam geçti perende atarak. Etraftaki çocuklar önce ürkerek kaçıştılar sonra durup hayranlıkla ona baktılar. Örümcek adam düz takla atıp yerlerde yuvarlandı. Çocuklar güldüler. Birkaç hareket daha yapıp tiyatrocunun selamı verdi. Çocukların dedeleri ve babaları örümcek adamın kostümünün, nereden buldularsa cebine, yirmilik, elli-lik sıkıştırdılar. Biri iki yüz lira bahşiş verince örümcek adam uzun bir ağaca tırmandı uzun uzun. Çocuklar çığırıp alkışladılar. Sonunda ağaçtan örümcek gibi olmasa da inip gitti.

Şalvarlı ve ben gülümsüyorduk. “Eee, nerede kalmıştık?” dedi. “Her yerde ve hiçbir yerde...” dedim. “Vay, cevaba bak!” deyince istemsizce öfledim. Bir sokak çalgıcısı geldi. Karşımızda-

ki banka oturdu. Gitarını akort edip aorttan şarkılar çalmaya başladı. Birkaç kişi gelip onu dinledi. Şarkıları bitirince alkış çalanlar oldu, arada harçlık verenler...

Güneş alçalmış, hava az çok serinlemeye başlamış, baş ağrım geçmişken yerimden kalkıp yola koyuldum Şalvarlı'ya bir şey demeden. Sanki ona bir şey demek gerekmiyordu. O da kalkıp yanımda yürümeye başladı. Evimin bulunduğu sokağa kadar hiç konuşmadan yürüdük. Sokağa döndüm, o da düz gitti. Arkasından seslendim. “Yere tükürme, midem bulanıyor.” Elini ve kafasını sallayıp gitti.

**İsmet Alıcı, Arkadaşım Sonbahar, Bir Şeker Hastasının Söyledikleri, sayfa 46*

CADILAR, EBELER VE HEMŞİRELER

CADILAR, EBELER VE HEMŞİRELER

Kadın Şifacıların Tarihi

Cadılar, Ebeler ve Hemşireler, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ikinci dalga feminizm hareketi içinden çıkan bir belgedir. 1970'lerin başında feministler, sağlık sisteminin kadınları çeşitli şekillerde suistimal ettiğini veya onlara adaletsizce davrandığını fark etmeye başladılar. Sağlık alanında çalışan kadınların rolleri, büyük oranda hemşirelik ve yardımcı hemşirelik gibi alt rollerle sınırlandırılıyordu. Kadınların her zaman, her şart altında kendi bedenleri ve sağlıklarıyla ilgili bu derece güçsüzleştirilmiş olamayacağından şüphelenmeye başladık. Kadınların bilgisizliği ve güçsüzleştirilmesi meselesinin eskiden beri süregelen bir durum olmadığını, aksine bilimsel tıbbın ortaya çıkmasından hemen önce, 19. yüzyıl başlarında Amerika'da cereyan eden uzatmalı bir iktidar mücadelesinin sonucu olduğunu öğrendik. Avrupa'da erken modern döneme kadar giden benzer bir iktidar mücadelesinin belirtilerine rastladık ve bu dönemin alaylı kadın şifacılarının nasıl sıklıkla "cadılar" olarak hedef gösterildiğini anladık.

Tarihsel olarak kadınların şifacılık rollerinden dışlanmasını meşrulaştıracak hiçbir tutarlı gerekçe yoktur. Cadılar, pragmatik, empirist ve edepsiz oldukları gerekçeyle saldırıya uğradı. Ama 19. yüzyılda retorik tersine döndü: Kadınlar son derece bilim dışı, hassas ve duygusal oluverdiler. Stereotipler, erkeklerin işine gelecek şekilde değişir, biz değil. Bizim "doğuştan gelen kadınsı doğamız" da bugünkü itaatkârlığımızı haklı çıkaracak hiçbir şey bulunmuyor.

CADILAR, EBELER VE HEMŞİRELER

Kadın Şifacıların Tarihi

BARBARA EHRENREICH
DEIRDRE ENGLISH

çeviren GÖKÇEN İLERİ

Barbara Ehrenreich ve Deirdre English'in birlikte kaleme aldığı *Cadılar, Ebeler ve Hemşireler: Kadın Şifacıların Tarihi* (*Witches, Midwives, and Nurses: A History of Women Healers*). "Kadınlar her daim şifacıydılar. Onlar Batı Tarihi'nin lisanssız doktorları ve anatomi uzmanlarıydılar" sözleriyle başlayan bu eser¹, ikinci dalga feminizm sürecinden çıkan bir araştırmadır. Eserin her iki yazarı da kadın çalışmaları konusunda oldukça titiz araştırmalar yürütmüşlerdir.

Kitap, kadınların kadim şifacılık rollerinden başlayıp süreç içerisinde bu rollerinden nasıl dışlandıklarına, cadılıkla suçlanıp yok edilishlerine odaklanır ve hekimlik çalışmalarıyla tıp dünyasının nasıl erkek egemen bir hale dönüştürüldüğünü feminist bir yöntemle in-

celer. Kitabı iki ana bölüm üzerinden okursak: birinci bölüm cadı avları ve kadın şifacıların sindirilmesi, ikinci bölüm ise modern dünyada erkek tıp mesleğinin yükselişi ile kadim şifacılık rollerinin kasıtlı ve sistematik bir şekilde erkek uygulayıcıların eline geçirilmesi üzerinedir.

Şifacılığın ana uygulayıcıları olan kadınlar ilk hekimlerdi. Doğumu, kürtaşı, yaraları iyileştirmeyi bilen bu otacı kadınlar oluşturdukları bellek üzerinden bitkisel ilaçlar ve pratik tecrübeler yoluyla bilgi birikimini nesilden nesle aktardılar. Kadim şifa dünyasının bilgilerine sahip olan bu kadınlar on dört ve on yedinci yüz yıl arası değersizleştirip şifa alanından uzaklaştırıldı ve cadı avları ile yok edildi.

¹ Barbara Ehrenreich, Deirdre English, *Cadılar, Ebeler ve Hemşireler: Kadın Şifacıların Tarihi*, Çev. Gökçen İleri, İstanbul, Pinhan Yayıncılık, 2023, s. 31.

Orta Çağ ve Erken Modern Dönemdeki büyük cadı avlarının önemli bir hedefi, bu bilgili ve bağımsız kadın şifacılarıdır. Erkek doktorların astrolojiden ve simyadan medet umduğu Orta Çağ ve Erken Modern Dönemde kadınlar deneysel yöntemlerle otacılık çalışmaktaydılar. Dönemin anlayışına göre hastalıklar ya Tanrı'dan ya da şeytandan gelmekteydi. Cadılar ise şeytanla birlik olup büyü yapmayı bilmekteydiler. Katoliklere göre ise bir hastalığın iyileştirilmesi için ruhban sınıfının yardımı, yani duası gerekmektedir. Şifacı kadınların iyileştirme yöntemlerinde kiliseye ihtiyaç duyulmadığı için kilise bu kadınları büyücü olarak değerlendirip şeytanla iş birliği yapmakla suçlamıştır. Halbuki kilisenin ve soylu kitlelerin hekimlerinin olduğu bilinmekte olup yoksul kitlelere bu hastalıkların sebeplerinin kendileri olduğuna inandırıp salt dua etmeleri beklenmekteydi.

Yine bu kadınların kürtaj bilgisine sahip olmaları doğum kontrol uygulamalarına karşı duran kilisenin gücünü sarsmaktaydı. On üçüncü yüzyıldan itibaren, Avrupa'da üniversiteler kurulurken tıp eğitimi, kilise ve üst sınıfın kontrolündeydi. Bu eğitimi yalnızca soylu erkekler alabiliyordu, kadınlarsa ampirik yöntemle sahip oldukları bilgilerle daha etkili sonuçlar elde ediyordu.

Kitabın ikinci ana bölümü ise tıp mesleğinin yükselişi ile on yedinci yüzyıl Avrupa'sından başlayarak ve özellikle on dokuzuncu yüzyıl Amerikası'nda zirveye ulaşan, kadınların doğum üzerindeki kontrolün sistematik bir yöntemle nasıl erkek egemen hekim kontrolüne geçtiğine ve şifacılığın kadim uygulayıcıları olan kadınlara salt hemşireliğin uygun bulunması sürecine odaklanır.

On dokuzuncu yüz yıl başlarından itibaren tıp eğitimi² alan üst sınıf beyaz erkeklerin sayısı artarken kadınlara bu eğitimi almak yasaktı. Bu üst orta sınıf kendilerini "eğitimsiz" kesimden ayırmak için doğum hizmetinin bile erkek doktorlar tarafından yapılması gerektiğini dile getirip kamuoyu oluşturmaya çalışıyorlardı; ebe-

leri yeteneksiz, duygusal ve beceriksiz olarak nitelendirip ebelerin modern hijyen tekniklerini bilmedikleri iddiasıyla onlara karşı sınıfsal bir kampanya yürütmüşlerdir.

Ancak, Sir Oliver Wendell Holmes'un belirttiği üzere "yasal" doktorların verdikleri ilaçlar tüm okyanusa atılsa insanlık için iyi, balıklar için kötü olurdu. Sebebi ise uyguladıkları tedavi edici uygulamalar ya aşırı derecede kan akıtmayı ya da yüksek dozlarda müshil ve afyon vermeyi içermekte olup sağlık için oldukça zararlı bulunmaktaydı.³

Ebeler doğumu normal bir süreç olarak kabul edip kendi aralarında bir dayanışma yolunu tercih ederken erkek hekimler, doğumları "hastalık" veya "cerrahi bir olay" olarak yeniden tanımlayarak bu alanı kendi iktidarları altına almak niyetindeydi çünkü "kendilerine verilmesi gereken" ücretler ebelere veriliyordu ve ebeye giden yoksul kadınların akademik eğitim ve araştırma sahası olarak kullanılmaları bu sayede engellenmiş oluyordu. Bu emellerine ulaşmak için yeni kurallar koyup katı lisans yasaları belirliyorlardı.

Tüm bu sebeplerle, tıp alanındaki roller süreç içerisinde cinsiyet temelinde yeniden şekillendi. Erkekler, yüksek statülü ve karar verici "tedavi edici" (doktor) rolünü üstlenirken; kadınlar, düşük statülü ve "ilgilenen" (hemşire, yardımcı) rolüne zorlandı. Hemşirelik, doktorların emirlerini yerine getiren bir yardımcı rolüne indirildi. Çünkü hemşirelik "kadınsı" bir meslek olarak kabul edilip cinsiyetçi roller açısından toplumsal olarak zaman içerisinde kabul edilmiştir.

Feminist hareket, sağlık sisteminin kadınları sömürdüğünü ve profesyonel rollerinin hemşirelik gibi alt pozisyonlarla sınırlandırıldığını görüyordu. Nitekim, Ehrenreich ve English bu çalışmalarıyla, tarihsel, sınıfsal ve cinsiyetçi bir iktidar mücadelesiyle rolleri ellerinden alınan her daim şifacı olan kadınlara sağlık alanındaki rollerini yeniden kazanmaları için tıp sistemine karşı mücadeleye yönelik bir çağrıda bulunmaktadır.

² Çoğu tıp eğitimin süresi birkaç ay ile iki yıl arasında sürmekteydi (s. 71).

³ S. 73.

LEYLA'NIN KARDEŞLERİ^{1*} ÜZERİNE BİR OKUMA

KAPİTALİZM, ATAERKİLLİK VE YOKSULLUK KISKACINDA
BİR KIZ KARDEŞLİK DÜŞÜ:

“BANA KÜÇÜK BİR KIZ KARDEŞ VER.
BİR DE SIRTIMI YASLAYABİLECEĞİM ABLA”

Sabit koltuğunda oturarak elinde sigarası ile dışarıyı izleyen, geleneklerine son derece bağlı ve tüm yanlış kararlarına rağmen “ailenin reisi” olarak kabul gören babanın ve bu kararlara çeşitli sebeplerle riayet eden bir ailenin yanındaki ayırık otu olan Leyla'nın hikayesidir anlatılan. İranlı bir kadın olan Leyla'nın yaşamı, annesiyle paylaşmak durumunda olduğu ev işleri ile, akılcılıktan uzak tutumları sebebiyle sürekli ters düştüğü babasına gösterdiği günlük direnişlerle ve bir türlü tutunamayan erkek kardeşlerini yoksulluktan kurtarma çabası ile geçmektedir. Her gün yeniden üretilen ve farklı biçimlerde görünür olan bu sorunlarla başa çıkmaya çalışan Leyla, tüm karşı koymalara rağmen itirazlarını haykırmaktadır. Leyla'nın itirazları çok yönlü ve yüksek seslidir. Onun itirazı, gelenek olarak sunulun tüm akıldışı ve gerici pratikleredir. Onun itirazı, bir sebep sunulma tenezzülünde bile bulunmadan işten çıkaran, işçiye iş araması için bile süre tanımayan ve hasta babasını doktora götürdüğü için işsizlik maaşını kesme potansiyeli bulunan ataerkil kapitalizmedir. Onun itirazı yoksulluğun yoksul olmayı bilmekten başka bir bilme seçeneği sunmayan yapısıdır. Onun itirazı tüm bu sömürülme biçimlerini yaşamak zorunda bırakılan ancak başka türlüünü bilmediği için eşinin kararlarını sorgulamayan annesi adınadır.

Fabrikada işten çıkarma sahneleri ve direnişler ile somutlaşan emeğin kapitalist üretim biçimi aslında kapitalist üretimin biçimsizliği içerisinde dışlıların parçası olmayı seçmeyen, işverenin çığırtnaklığını yapan “insan kaynaklarına gitmeyi aklınızdan bile geçirmeyin,”² “dertsiz başınıza dert açmayın”³ diyenlerin değil, başına “dert” alanların hikayesidir Leylanın. O yüzden ki fabrikanın işten çıkarmalarına itirazı bastırmak için kullandığı tehditlerin bitiminde başlayan sahne Leyla'nın sırtında ve boynundaki ağırları dindirmeye çalıştığı sahnedir ve

1 * Senaristliğini ve yönetmenliğini Saeed Roustayi'nin yaptığı İran 2022 yapımı Baradaran-e Leila adlı film.

2 MUBI. (2022). Leyla'nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 0:02:21

3 MUBI. (2022). Leyla'nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 0:02:22

Leyla'nın acısı çok derindedir. Verili koşullarda bir köşe kapmaya çalışanların, bir yer tutma gayesinde olanların değil, yeriniz doğru değil diyenlerin hikayesidir Leylanınki. Ne babası gibi, yoksul olduğu için onu sürekli hor görenlerin güçlü olduğu yerde saf tutar Leyla; ne de elden bir şey gelmez diyenlerle. Bu yüzdendir ki kendi "ailesinin reisi" olmanın dışında bir statü olan sülale reisliği için çabala-yan ve bunun için yoksulluk içinde yaşarken para biriktiren babasının tüm birikimini har-rama kararına karşı en yüksek ses Leyla'dan yükselir. Çünkü Leyla haklıdır; yoksulluğun, işsizliğin, geleneklerin, ataerkilliğin ve sömü-rünün en derin halini ve çoklu, karmaşık biçimini deneyimleyen odur. Tam da bu sebeple dünyadaki en anlamsız şeydir varını yoğunu seni içine çeken, sömüren ve tüküren siste-min aparatlarından birine sunmak. Harca-nan, heba edilen evdeki herkesin emeğidir, en çok da Leyla gibilerin. Ancak Leyla'nın babası ne yaparsa yapsın, o masada ona yer yoktur ve sülalesinin reisi olması da mevcut koşul-larda çok zordur. Onlar "kendi çocuklarına bile hayrı dokunmamış"⁴ birine halefliği layık görmezler. Yani yaşça büyük olmak yetmez, zengin ve itibarlı olmak da gerekir. Bir diğer ifadeyle ataerkilliğin kriterleri dışında kalan-lar belirli konumlara getirilmezler; dışlanırlar ve uygun biçimde konumlandırılırlar.

Leylaların evlerinde yeteri kadar su yoktur ancak Leyla'nın babasının erkek torun ümi-di vardır. Leylaların evlerinde gıdaya erişim kısıtlıdır ancak Leyla'nın babasının erkek to-rununa sülalenin ölen reisinin adını verme ümidi vardır. Leylaların evinde işsizlik bir problemdir ancak bundan daha büyük olan

problem, toruna verilmeyen halefi olunan sülale reisinin adıdır. Bu koşullarda, Ley-la kardeşi Alırıza ile daha yakın ilişkiler kur-maktadır çünkü Alırıza onu anlayan, evdeki işler yapılırken erkeklerin de sorumluluk al-ması gerektiğini içeren söylemleri bulunan bir kardeştir. Yaşadıkları sosyal çevrenin ve mekânın dışında yaşama fırsatı bulmuş Ali-rıza, Leyla'nın sigara içmesine ses çıkarmaz, onunla dertleşir ve Leyla'nın mevcut koşulla-rı değiştirmek için ortaklaşabileceği biri gibi sunulur. Bu yüzden Leyla diğer kardeşlerine değil de Alırıza'ya "yeni bir iş bulman yetmez. Bir şey yapmalıyız"⁵ telkininde bulunur. Leyla tüm toplumsal, ekonomik, sınıfsal ve cinsiye-te dayalı kısıtlamalara rağmen ilk adımı atan, cesaret edendir. Bu yüzden Alırıza'dan "karlı bir iş kur[masını]"⁶ ve "kardeşlerini sefaletten kurtar[masını]"⁷ ister. Çünkü Leyla'nın kendisi de "dene[miş] ama başarama[mıştır]."⁸ Ley-la'nın var olan koşulları değiştirebilmesi için, yoksulluktan ve geri kalmışlıktan kurtulmak için dayanışabileceği birine ihtiyacı vardır ve bu potansiyeli taşıyan en yakınındaki kişi, şimdilik Alırıza'dır. Leyla'nın diğer kardeşle-rini tembel bulan Alırıza'ya itirazı ise proble-min çoklu dinamiklerini ortaya koymaktadır. Onlar tembel değillerdir ancak "yoksulluk özgüvenlerini kaybetmelerine ve salak gibi görünmelerine neden ol[maktadır]."⁹ Yine ka-pitalizme ve güvencesizliğe ilişkin en somut tespit Leyla'dan gelmektedir: "Güvencesiz işler insanları histerik yap[maktadır]."¹⁰ Ne kadar çok çalışırsan, o kadar fakir[leşmek-tesindir]."¹¹ "Yoksulluktan kurtulmak zordur. Bataklık gibi, debelendikçe daha da bat[mak-tasındır]."¹²

4 MUBI. (2022). Leyla'nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 0:12:22

5 MUBI. (2022). Leyla'nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 0:28:27

6 MUBI. (2022). Leyla'nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 0:28:38

7 MUBI. (2022). Leyla'nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 0:28:38

8 MUBI. (2022). Leyla'nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 0:28:48

9 MUBI. (2022). Leyla'nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 0:31:32

10 MUBI. (2022). Leyla'nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 0:32:02

11 MUBI. (2022). Leyla'nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 0:32:06

12 MUBI. (2022). Leyla'nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 0:32:10-0:32:13

Leyla “her şeyin güllük gülistanlıkken gel[-meyeceğinin]”¹³ farkındadır ancak direnme ve başa çıkma becerisi ve pratiği onu güçlü kılmaktadır çünkü Leyla için çabalamak, denemek ve yeniden denemek bir seçenek değil, zorunluluktur; bir yaşam pratiğidir. Dolayısıyla kardeşleri ile kuracakları için Leyla için birden fazla manası vardır çünkü Leyla yoksul yaşamaktan, sırtını ağrıtan işlerden ve sevdiklerinin örselendiğini görmekten bıkmıştır.

Babalarının gerçek olmayan bir statü elde etmek için herkesten gizleyerek biriktirdiği parayı sırf halef olmak için kullanma isteğine anne dışında tüm aile üyelerinden yükselen itirazlarda en gür Leyla’nın sesi çıkmaktadır çünkü Leyla’ya göre sahte bir saygının ve kabul görmenin bir anlamı yoktur. Asıl olan herkesin geçinebileceği saygın bir iştir çünkü Leyla’nın “çocukken hayal etti[ği] gelecek hiç de böyle değildi[r].”¹⁴ Elinde bir sihirli değnek olsa tüm kardeşleri için iş kuracak olan Alirıza için babalarının sülalenin reisliği statüsüne yükselmek için ayırdığı parayı kullanmaya niyeti yoktur. Somut koşulların ötesinde bir sihirli değnekten ya da lambadan medet uman Alirıza’ya bunun mümkün olabileceğini hatırlatan Leyla’dır. Ancak yoksulluğu sorgulayan ve somut çözümler üreten Leyla’nın aksine Alirıza gelecek umutlarını ve dükkân hayallerini belirsiz bir zamana erteler. Bu yüzden Leyla, babasının halefliği kaybetmesi ve ailenin başı derde girmesi pahasına babasının düğün için biriktirdiği altınları dükkân için kullanır. Kişisel çıkarlar ve ataerkil tatminler için harcanacak kırk altın Leyla’yı ve kardeşlerini geçindirecek bir kolektif amaç için “heba” edilir; Leyla bunu büyük bir cesaretle ve tüm toplumsal baskı mekanizmalarına ve normlarına rağmen yapar. Leyla’yı burada diğer kardeşlerinden ayıran özne olmasıdır

çünkü herkesin eleştirdiği ama bir şey yapmadığı noktada diğer kardeşlerinden farklı olarak harekete geçmiş ve inisiyatif almıştır. Diğer tüm kadınlar gibi Leyla asla öznesi olmayacağı, sahte ve ataerkil düğün pistine hiç çıkmamış ve oradaki yanılmasının farkında olarak harekete geçmiştir. Leyla’nın altınları alması babasının zaten hiç elde edemediği statüyü kaybetmesine sebep olur; bu durum, Leyla ve kardeşleri arasında büyük bir kırılma yaratır.

Erkek kardeşlerinin bir araya gelerek babalarının itibar kaybetmesi üzerinden yaptıkları konuşmalarda ortaklaşmaları ve Leyla’nın bu sahneye sonradan dahil olması, onun “bana küçük bir kız kardeş ver. Bir de sırtımı yaslayabileceğim abla”¹⁵ sözlerini anlamlandırmaktadır. Leyla tüm çabalarına rağmen kardeşlerinin dükkânı gerivermemeleri konusunda ikna edemez ve bu tartışmada yalnız başına, tüm akılcı argümanlarını sunarak direnmeye çalışır. Leyla’nın beraber işletecekleri dükkân için gösterdiği çaba ve mevcut koşullar içerisinde bulduğu yöntem, Alirıza için artık “kirli oyunlardır.”¹⁶ Ve saydıkları nedenlerin hiçbirinin Leyla için bir önemi olmadığını söyleyerek Leyla’yı yoksullukla, gerici fikirlerle ve süslenmiş altı boş değer yargılarıyla baş etme mücadelesinde yalnız bırakırlar. Bu yüzden, Leyla’nın kendisi için dileği omzuna yaslanabileceği, dayanışabileceği; çevresinde olup bitene ses çıkarırken, kararlar alırken arkasında duran; yoksulluğun ve ataerkil sistemin normalleştirdiği tüm gündelik hayat pratiklerine sirayet eden gericilikle baş ederken beraber yürüdüğü bir kız kardeşidir.

13 MUBI. (2022). Leyla’nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 0:32:20

14 MUBI. (2022). Leyla’nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 1:18:58

15 MUBI. (2022). Leyla’nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 1:21:11

16 MUBI. (2022). Leyla’nın Kardeşleri [Baradaran-e Leila]. <https://mubi.com/tr/tr/films/leila-s-brothers>, 2:03:57

FESTIVAL DE CANNES
COMPÉTITION
SÉLECTION OFFICIELLE 2022

LEILA'S BROTHERS

UN FILM DE Saeed ROUSTAEI

VARDIK!
VARIZ!
VAR OLACAĞIZ!

afganistan'da kadınlar
eğitim hakkı için eylemde

ILO 190 SAYILI
ŞİDDET VE TACİZİN
ÖNLENMESİ
SÖZLEŞMESİ
İMZALANSIN!

İŞ YAŞAMINDA
UYGULANAN
AYRIMCILIK, ŞİDDET,
TACİZ, MOBBİNG
SON BULSUN!

